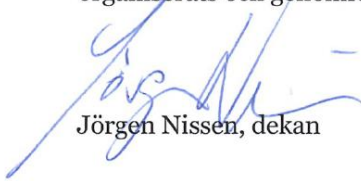

Självvärdering avseende utvärdering av Förskolläraryrket

Härmed inlämnas ovanstående rubricerad självvärdering till
Universitetskanslersämbetet. Arbetet med framställandet av självvärderingen har
organiserats och genomförts av företrädare för aktuell utbildning.

Jörgen Nissen, dekan

Självvärdering

Lärosäte: Linköpings universitet

Yrkesexamen: Förskolläraexamen

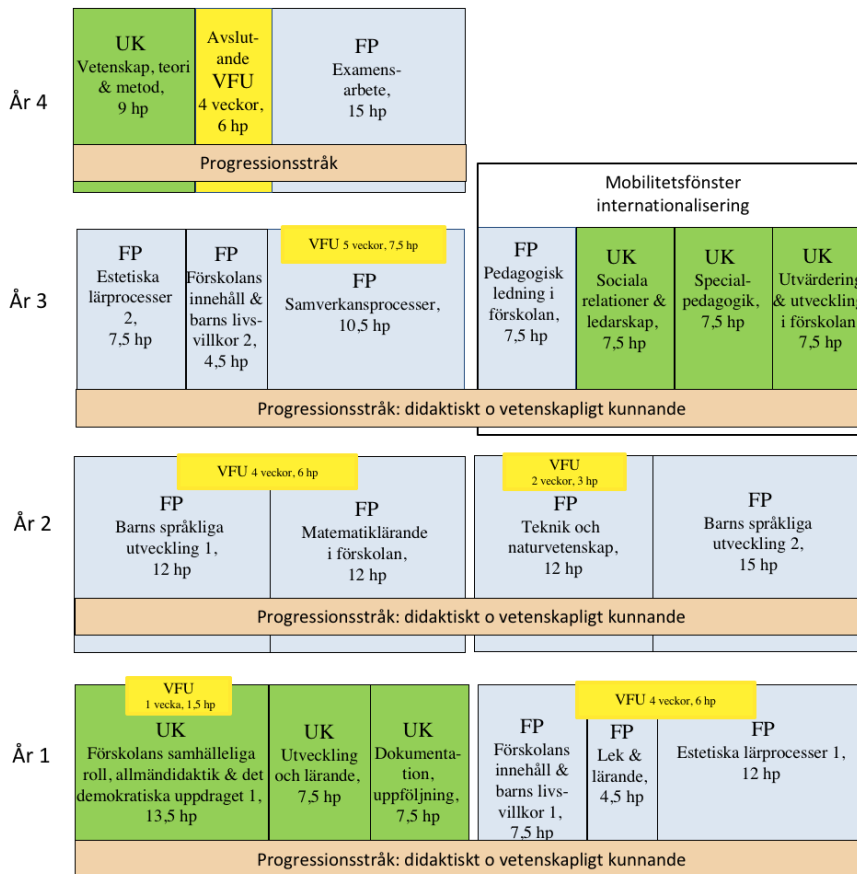
Beskrivning

I detta inledande avsnitt ges grundläggande information om förskolläraryrket vid Linköpings universitet (LiU). Här beskrivs hur förskolläraryrket förhåller sig till examensordningen, hur den är uppbyggd och hur dess delar relaterar till varandra. Som grund för självvärderingen som helhet beskrivs också den lokala organisation vid LiU som byggts upp för att leda och kvalitetssäkra utbildningen.

Utformningen av Förskolläraryrket vid LiU

Förskolläraryrket har givits sedan 2011 vid LiU. I programmet finns 190 utbildningsplatser och antagning sker en gång per år. Utbildningen genomförs i enlighet med utbildningsplan och kursplaner, vilka följer de krav som ställs i högskoleförordningen, i LiUs utbildningsordning (Dnr LiU-2014-00528) och Utbildningsvetenskaps (UV) egna beslut om utformning av utbildnings- och kursplaner (Dnr LiU-2015-01599). I utbildningsplanen finns den förskolläraexamen utbildningen leder till specificerad i relation till nationell referensram för examina. Figur 1 åskådliggör utbildningens studiegång.

Figur 1 Studiegång

Utbildningen omfattar kurser om 210 hp fördelade på 60 hp studier inom den utbildningsvetenskaplig kärna, 120 hp inom det förskolepedagogiska området (FP), och 30 hp verksamhetsförlagd utbildning (VFU) (figur 1). Praktisk-estetiska lärprocesser ingår i examinerande moment inom FP-kurser. För att studenten ska ges möjlighet att sammanlänka centrala dimensioner i förskolläraryrket genomförs VFU integrerat med FP-kurserna och relateras till kursernas specifika innehåll. FP-kurserna innehåller förskoledidaktiska moment som i sin tur relateras till UK-kurserna. Utbildningens olika delar knyts samman genom den avslutande VFU-perioden och examensarbete. I nedanstående tabell förtydligas vilka UK-kurser som behandlar det innehåll som föreskrivs i examensordningen. De sju områden (1-7) som enligt examensordningen ska ingå i den utbildningsvetenskapliga kärnan behandlas i följande sju kurser:

- Förskolans samhälleliga roll, allmändidaktik och det demokratiska uppdraget, 13,5 hp (1, 2)
- Utveckling och lärande 7,5 hp (4)
- Dokumentation, uppföljning och utvärdering i förskolans praktik, 7,5 hp (6)
- Sociala relationer och förskollärares ledarskap, 7,5 hp (5)
- Specialpedagogik, 7,5 hp (4)
- Utvärdering och utveckling av förskolans verksamhet, 7,5 hp (7)
- Vetenskap, teori och metod, 7,5 hp (3)

I utbildningen ingår ett examensarbete i förskolepedagogik om 15 hp som ska omfatta insamling, bearbetning och analys av empiriskt material. Efter utredning och beslut inom UV rörande examensarbetets syfte och roll (Dnr LiU-2011-01845) kan det självständiga arbetet skrivas enskilt eller i par. Normen är pararbete, vilket möjliggör ett mer omfattande empiriskt material, kollektivt lärande och mer tid för återkoppling. Individuell examination säkerställs genom att varje student provas på sin förmåga att presentera det vetenskapliga arbetet, motivera och argumentera för val och hantering av teori, metod och analys.

Organisation för ledning och kvalitetssäkring

Utbildningen är organisatoriskt placerad under området Utbildningsvetenskap (UV, motsvarar fakultet). Området leds av Styrelsen för Utbildningsvetenskap (SUV) där dekanus är ordförande och där studeranderepresentanter utsedda av kåren ingår. SUV har i uppdrag att fördela resurser, att främja kvalitet i UVs utbildningar, och att i samverkan med rektor och fakultetsstyrelser utveckla och tillämpa övergripande system för kvalitetsgranskning och kvalitetsutveckling. Vid LiU pågår nu implementeringen av ett nytt gemensamt kvalitetssäkringssystem, där all utbildning granskas under en sexårscykel (se Uppföljning, åtgärder och återkoppling). Det löpande kvalitets- och utvecklingsarbetet sker på programnivå. Programansvarig utbildningsledare (PUL) leder och utvecklar förskolläraryrket i samarbete med en rad olika funktioner och grupper vid kansliet för UV och med lärare och administration vid de olika medverkande institutioner som utför utbildningsuppdrag.

Området förskolepedagogik leds och utvecklas på institutionsnivå av ett FP-råd som har det övergripande samordningsansvaret för kurserna i FP inom programmet. Motsvarande råd för den utbildningsvetenskapliga kärnan kallas UK-råd. Rådets studeranderepresentanter utses av kåren. Vidare förs en kontinuerlig dialog mellan kursansvariga för kurser som följer kronologiskt på varandra i syfte att säkerställa vetenskaplig och didaktisk progression mellan kurser, men också för att få varierade undervisnings- och examinationsformer. PUL sammankallar regelbundet ansvariga för FP och UK samt studeranderepresentanter och kursmentorer till programmöte. Syftet med mötet är att diskutera gemensamma frågor, t.ex. progression, VFU och examensarbete, och få till stånd ett erfarenhetsutbyte mellan olika kurser för att stärka den röda tråden genom utbildningen.

För att tydliggöra att utbildningen styrs och genomförs med fokus på kvalitet används ett beställar- och utförarsystem med tillhörande utvärdering, där SUV beställer kurser från institutionerna. Riktlinjer och kvalitetskrav för samtliga kurser inom utbildningen uttrycks i en generell beställning av utbildningsuppdrag från SUV till medverkande institutioner. SUV riktar därutöver kursspecifika beställningar till institutioner vid LiU (se vidare "Personal"), och dessa är kopplade till de anslag som fördelas för genomförande. Beställningar, inklusive de krav som ställs på utförandet, följs upp genom årliga budget- och verksamhetsdialoger mellan UVs ledning (dekanat, controller, kanslichef, PUL) och kursgivande institutioner, samt genom skriftliga utvärderingar av beställningarna (se vidare "Uppföljning, åtgärder och återkoppling").

Förutsättningar

Personal

Bedömningsgrund:

Antalet lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga/professionsrelaterade och pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

I följande avsnitt ges inledningsvis en beskrivning av system som skapats för att säkerställa att antalet lärare och deras sammantagna kompetens, på kort och lång sikt, är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande. Därefter följer analys och åtgärder för kompetensutveckling, och analys och åtgärder för stabilitet och tillgänglighet vad gäller lärarresurser. Avslutningsvis analyseras bifogad lärartabell.

System för att säkerställa bemanning i relation till utbildningens volym, innehåll och genomförande

En grundprincip för lärarprogrammen vid LiU är att ta tillvara universitetets samlade kompetens. Beställning av utbildningsuppdrag inom lärarprogrammen vilar därför på *kompetensinventering* av vilka miljöer vid LiU som har adekvat ämnes- och ämnesdidaktisk kompetens, vetenskaplig kompetens och yrkeserfarenhet inom relevant verksamhetsområde. Med utgångspunkt i kompetensinventeringen bereds och fattas beslut om värd- och samarbetsinstitutioner för utbildningsuppdragen i förskollärarprogrammet. I vissa fall involveras hela miljöer och i andra fall anlitas personer med nyckelkompetens. I UVs beställning av utbildningsuppdrag till värd- och samarbetsinstitutionerna uttrycks bl.a. att 1) bemanning av kurser ska utgå från kursens innehåll och inriktning, 2) lärare med ämnes-/förskoledidaktisk kompetens ska knytas till kurserna, 3) kursmentor vid utbildningen ska samverka med kursledning och övriga lärare kring kursernas förberedelse, genomförande och uppföljning, och 4) minst 50 procent av undervisningen ska genomföras av disputerade lärare inom förskolläraryrket relevanta kunskapsområden.

Beställningssystemet och kompetensinventeringen utgör härigenom viktiga styrmedel för att utbildningsuppdragen bemannas med lärare med adekvat kompetens som står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

Analys och åtgärder för bemanning med vetenskaplig, professionsrelaterad och pedagogisk kompetens

Institutionerna ansvarar för att kvalitetskraven i beställningarna efterlevs och för att lärarnas kompetens utvecklas såväl individuellt som kollegialt. Institutionerna följer upp lärarnas sammantagna kompetens och kompetensutveckling årligen genom medarbetarsamtal, uppföljning av den avdelningsspecifika verksamhets- och kompetensförsörjningsanalyser, uppföljning av forskningresultat via publikationer, konferenser och seminarier, och genom programmens egna uppföljningar och utvärderingar. Den sammantagna kompetensen hos lärarna i relation till utbildningen följs upp av SUV genom beställningsutvärderingar. UV har budget- och verksamhetsdialoger med institutionerna där analys av kompetenssituationen och eventuella behov av strategisk nyrekrytering behandlas årligen. UVs ledning för även en dialog med prefekter via prefektmöten vilket bidrar till spridning av goda exempel mellan institutionerna.

Konkreta åtgärder för kompetensutveckling

För att säkerställa adekvat kompetens hos verksamma lärare i utbildningen utförs en rad åtgärder vid värd- och samarbetsinstitutionerna. Vid anställning av nya lärare ställs *krav* på dokumenterad skicklighet i forskning och undervisning inom områden som är adekvata för de utbildningsområden som institutionen ansvarar för i lärarutbildningarna. En vanligt förekommande utvecklingsinsats inom utbildningens värd- och samarbetsinstitutioner är att avsätta *tid i tjänst för* disputerade adjunkter och lektorer att arbeta med *ansökningar av externa forskningsmedel*. Institutionerna anordnar vidare *föreläsningar och högre seminarier* till vilka lärare bjuds in för att hålla sig uppdaterade inom aktuella forskningsområden och presentera utkast på vetenskapliga texter (se vidare *utbildningsmiljö*). Olika insatser skapas för att utveckla den kollegiala kompetensen, t.ex. förekommer *lärarträffar* och *internat* med fokus på pedagogiska frågor. Kollegiala erfarenhetsutbyten syftar till att stärka kompetensen vad gäller bl.a. undervisning, kursansvar, examination och handledning. Institutionerna stöttar sina lärare vid

forskningsansökningar och beskriver årligen i verksamhetsberättelser hur lärare deltagit i utrednings-, utvärderings- och utvecklingsuppdrag, praktiska forskning, etc. Vidare uppmanas medarbetare att delta i nationella och internationella *konferenser* för att presentera och ta del av forskning och skapa vetenskapliga kontakter utanför LiU. Sammantaget bidrar ovan beskrivna aktiviteter till att undervisningen inkluderar forskning och visar på dess yrkesrelevans. Lärarna har möjlighet att, inom ramen för sin tjänst, delta i pedagogisk fortbildning om kursutveckling, kursdesign och digitalt lärande på Didacticum (LiUs centrum för pedagogisk och didaktisk utveckling). Vidare bedrivs kollegialt pedagogiskt utvecklingsarbete i UK- och FP-råden genom det kontinuerliga utbyte som sker då kursansvariga lärare diskuterar olika former av lärandeaktiviteter. Exempelvis utbyter de erfarenheter av olika seminarieformer, samt erfarenheter av att använda fallbeskrivningar för att stärka upp didaktiska inslag i undervisningen.

Analys och åtgärder för en stabil och tillgänglig lärarresurs

Sedan årsskiftet 2017/2018 har kursspecifika beställningar inom utbildningen förlängts från 4 till 6 år (Dnr LIU-2017-03576) och uppdraget byter enbart institution om kompetensläget tydligt förändras på institutionen. Förändringen gynnar institutionernas arbete med att bygga starka utbildningsmiljöer och säkerställa att uppdragen utförs av en *stabil* uppsättning lärare som återkommande arbetar i kurserna. Institutionerna arbetar kontinuerligt med *tjänsteplanering* för att identifiera personalbehov inför kommande termin, där bemanning anpassas efter utbildningens volym och innehåll. Genom en detaljerad tjänsteplanering ges möjligheter att bemanna utifrån vetenskaplig och pedagogisk kompetens och identifiera behov av prioriteringar och riktade satsningar. En utmaning är att hantera bemanning av kurser då lärare erhåller externa forskningsmedel och arbetstiden behöver omfördelas från undervisning till forskning. Att uppdragen förläggs till institutioner med bred och samlad kompetens för uppdragen främjar en *tillgänglig* lärarresurs då det finns lärare med adekvat vetenskaplig och pedagogisk kompetens som kan ta över utbildningsuppdrag från kollegor, på såväl kort som lång sikt, då förändringar i lärarnas tjänsteplaneringar uppstår. Trots detta är bemanning och rekrytering en utmaning. Institutionerna arbetar löpande med åtgärder på kort och lång sikt, och för strategiska diskussioner med såväl UVs ledning som med rektor. Flera av de institutioner som har stora uppdrag inom förskolläraryt utbildningen har nyrekryterat flera lärare men har även, för att på kort sikt säkra en bemanning med efterfrågad kompetens, återanställt pensionerade, disputerade lärare med spetskompetens inom vissa områden. En mer långsiktig satsning är att några adjunkter, inom ramen för sin kompetensutveckling, genomgår forskarutbildning.

Analys av bifogad lärartabell

Bifogad lärartabell visar att 77 lärare utför uppdrag inom utbildningens UK-, FP- och VFU-kurser. Dessa tillhör Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier (ISV), Institutionen för beteendevetenskap och lärande (IBL), Institutionen för kultur och kommunikation (IKK), och Institutionen för tema (TEMA).

Antalet lärare i utbildningen påverkas av beställningsmodellen som fokuserar på att kurserna ska bemannas med lärare som har spetskompetens inom aktuella ämnen och forskningsområden. Vissa lärare medverkar i flera olika delar av programmet (t.ex. lärarna inom UK), medan andra medverkar mer koncentrerat inom ett specifikt område eller ämne. En fördel är att studenterna får tillgång till den spetskompetens som finns tillgänglig vid LiU, såväl inom förskolepedagogik som inom pedagogik, didaktik och metodik. En utmaning består av att balansera behovet av spetskompetens i utbildningen med behovet av kontinuitet som återkommande lärare kan bidra till. Vid avdelning Lärande, estetik och naturvetenskap (LEN) på ISV finns en grupp lärare som kan ses som kärnan i programmets personalstyrka och de arbetar både i UK-, FP- och VFU-kurser, vilket bidrar till stabilitet och tillgänglighet för studenterna (se bifogad lärartabell). Beställningsmodellen innebär också att de flesta lärare arbetar inom flera lärarprogram, och ibland sker också samläsning mellan institutionerna, vilket vi ser som en styrka. Det innebär att lärarna har kompetens i relation till ett bredare verksamhetsområde och kan förmedla en helhetssyn på yrket. Samläsning bidrar också till det interprofessionella lärandet vilket är en viktig förberedelse för arbetslivet.

Den bifogade lärartabellen synliggör att lärarna har relevant och hög vetenskaplig kompetens och kompetens inom det förskolepedagogiska området och UK. 68 % av lärarna har en lärarexamen och 58 % är disputerade. Vidare har lärarna i medeltal 39 % av sin tjänstgöringstid förlagd till forskning eller kompetensutveckling. Flera lärare har forskning i tjänsten genom att de erhållit extern eller intern

forskningsfinansiering. En betydande andel, 66 %, är tillsvidareanställda vilket skapar förutsättningar för en stabil och tillgänglig lärarresurs i utbildningen. Av övriga lärare är merparten doktorander, vilket innebär att det finns en god bas för framtida rekrytering av lektorer.

Utbildningsmiljö

Bedömningsgrund:

Det finns en för utbildningen vetenskaplig/konstnärlig och professionsinriktad miljö och verksamheten bedrivs så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

Kompetensmässigt vilar utbildningen på två ben: forsknings- och utbildningsmiljöer inom universitetet, och skolmiljöer i regionen. En ständig växelverkan mellan dessa miljöer präglar utbildningen, vilket syftar till att skapa goda förutsättningarna för den studerande att successivt utveckla sitt professionella kunnande och förbereda sig för arbetslivet.

Forskningsanknytning

För att skapa en stark forskningsanknytning i utbildningen riktas kursbeställningar till institutioner som bedriver forskning inom för utbildningen relevanta områden. Efter en universitetsövergripande översyn av lärarutbildningarna vid LiU 2015 beslutades att resurser skulle tillföras, för att vid Campus Norrköping, där förskollärarytbildningen är förlagd, särskilt utveckla grundutbildnings- och forskningsmiljö med fokus på yngre barns lärande. Ett led i detta har varit att stärka forskning med fokus på förskolepedagogik och att etablera en masterutbildning i *Yngre barns lärande* som vänder sig till bl.a. förskollärare. Utifrån ovanstående satsning finns en samlad lärarkompetens riktad mot Förskollärarytprogrammet framförallt vid Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier (ISV) som har två forskarmiljöer; Pedagogiskt arbete och Tekniken och naturvetenskapernas didaktik (TekNaD) vilka båda har betydande forskning relevant för programmet. I relation till utbildningens innehåll finns även betydande forskning vid övriga samverkande institutioner. På förskollärarytprogrammet riktas beställningarna till ISV, IBL och TEMA, men även lärare vid andra institutioner kan medverka i kurserna. Nedan ges en förteckning över exempel på aktuella forskningsprojekt och hur de relateras till grundutbildningen.

Tabell 1 Exempel på aktuella forskningsprojekt vid värd- och samarbetsinstitutionerna ISV, IBL och TEMA som nyttjas i utbildningens kurser

Kurser i UK	Exempel på forskningsprojekt
UK-Allmäändidaktik/ demokrati/utbildningshistoria	Barndomshistoria, TEMA; Delaktighet i förskola och skola, ISV; Normer i förskola och skola, ISV; Övergångar i förskoleklass och skola, ISV; Förskolans mångkulturella uppdrag, ISV
UK-Utveckling/lärande	Praktiknära forskning om undervisning och lärande, ISV; Elevers lärande (individperspektiv)/(grupperspektiv), IBL; Lärande och lärandeaktiviteter, IBL; Normer i förskola och skola, ISV
UK-Dokumentation	Systematiskt kvalitetsarbete i förskolan, ISV; Förskoleklassens undervisning och styrning, ISV; Barns vardagliga/informella lärande, ISV; Dokumentation i förskolan, IBL; Klassrumsbedömningar och skolans bedömningspraktik, IBL
UK-Sociala relationer/ledarskap	Barns samspel och socialisationsprocesser i förskola, skola och familj, TEMA; Konfliktteorier och metoder, IBL; Mobbning, IBL
UK-Specialpedagogik	Social utsatthet i skolan, ISV; Specialpedagogisk forskning, IBL; Delaktighet i vardags- och samhällsliv, ISV
UK-Förskoleutveckling	Systematiskt kvalitetsarbete i förskolan, ISV; Sociala och moraliska processers relation till olika roller i mobbningsituationer, IBL; Dokumentation i förskolan, IBL
UK-Teori/metod	Aktiva forskare föreläser om teori och metod utifrån aktuella forskningsprojekt
Kurser i FP	
FP-Barns livsvillkor 1; FP- Barns livsvillkor 2	Det lilla barnets lärande och utveckling, IBL; Genus i förskolan, ISV; Inkludering i fritidshem, ISV; Social utsatthet i skolan, ISV; Barns rättigheter och migration, TEMA

FP-Lek; FP-Eстетiskt lärande 1; FP-Eстетiskt lärande 2	Genus och jämställdhet, IBL; Matematik och lek med lego, ISV; Systematiskt kvalitetsarbete i förskolan, ISV; Barns samspel och deltagande i lek- och pedagogiska aktiviteter, ISV
FP-Språk 1; FP-Språk 2	Språkorienterade aktiviteter i förskoleklass, IBL; Aspekter av läsförståelse, IBL; Att göra förskolepedagogisk praktik ISV; Barns språkval i flerspråkig kontext, ISV; Samtals- och interaktionsforskning, ISV
FP-Matematik	Matematik och legolek, ISV; Matematikdidaktik IBL; Att identifiera orsaker till matematiksvårigheter hos barn, IBL
FP-Teknik och naturvetenskap	Teknik i förskolan, ISV; Kroppsligt förankrad kognition, ISV; Teknik i skönlitteratur, ISV; Naturvetenskapens didaktik, ISV; Utomhusundervisning, IBL
FP-Samverkan	Föräldrasamverkan i förskolan, ISV; Utvecklingssamtal, ISV; Inskolning i förskolan, ISV; Förskoleklassens undervisning och styrning, ISV; Övergångar i förskoleklass och skola, ISV
FP-Pedagogiskt ledarskap	Förskolans mångkulturella uppdrag, ISV; Lär miljör, IBL

Ovanstående tabell exemplifierar hur utbildningens *kurser är förankrade i aktuella forskningsprojekt* vid värd- och samarbetsinstitutionerna. Forskningsprojekten har en tydlig professionsinriktning då de fokuserar på barns lärande, förskollärares arbete och verksamheten i förskolan. Att studenten möter forskning som bedrivs i närhet till utbildningen är viktigt för att underlätta för studenten att tillägna sig ett forskande förhållningssätt, något som prövas särskilt i ett examensarbete med FP-inriktning. Att utbildningens kurser är förankrade i aktuella forskningsprojekt bidrar till att skapa förutsättningar för ett *nära samband mellan forskning och utbildning*. Ett exempel är kursen FP-Samverkan där studenten får kunskap om förskolans samverkansuppdrag med såväl vårdnadshavare som med förskoleklass/skola/fritidshem. Kursen har utformats med grund i forskning om föräldrasamverkan och studenterna får diskutera olika samverkansaspekter med utgångspunkt i forskningspublikationer om utvecklingssamtal och inskolning, tillsammans med forskare i projektet. I kursen får studenterna också t.ex. föreläsningar utifrån forskning om förskoleklass och övergång från förskola till skolan. Att kurserna är förankrade i aktuella forskningsprojekt medför även att studenterna kontinuerligt får tillgång till aktuell forskning som bedrivs i närhet till utbildningen. De får bl.a. möta föreläsare och seminarieledare som forskar inom aktuellt område och läsa kurslitteratur som producerats inom aktuella projekt.

Den vetenskapliga och professionsinriktade miljön förstärks av att andelen disputerade och forskande lärare, enligt vår bedömning, är till antalet stor, och att en majoritet av lärarna har en lärarexamen (se lärarlista). Att det finns både förskolerelevant forskning och en professionsförankring ger förutsättningar för en kreativ och utvecklande miljö som präglas av nära samband mellan forskning och utbildning. Att andelen forskande lärare i utbildningen är hög kan samtidigt betraktas som ett problem då det ställer krav på att kunna kombinera forskning och utbildningsuppdrag inom befintlig tjänst. En ytterligare utmaning består i att kontinuerligt möjliggöra för dem som inte har egna forskningsmedel att ta del av aktuell forskning och själva forska. För att hantera dessa utmaningar arbetar institutionerna kontinuerligt med tjänsteplaneringar och uppmuntrar till vetenskaplig aktivitet hos lärarna på olika sätt (se avsnitt personal). På fakultetsnivå sker ytterligare åtgärder. Som konkreta exempel kan nämnas satsningar på förskola vid doktorandantagningar och även att LiU tidigare (t.ex. Forskarskolan barn, lärande och ämnesdidaktik) och kommande (t.ex. Lic-FontD4) varit del av olika forskarskolor med inriktning mot yngre barns utbildning och lärande. SUV har även beslutat att återinföra en sökbar forskningsresurs från vilken lektorer, som arbetar minst 50 % med undervisning, har möjlighet att söka medel för att bedriva forskning med relevans för UVs grundutbildning.

Professionsanknytning

Professionsanknytningen i utbildningen stärks bl.a. genom kursmentorer som medverkar i kursernas planering, genomförande och uppföljning. Kursmentorerna är verksamma förskollärare som också har en viss del av sin tjänst inom förskolläraryt utbildningen. Kursmentor håller bl.a. seminarier med studentgrupper, med fokus på sambandet mellan teori och praktik, och de stödjer studenternas bearbetning av kursinnehållet utifrån egna exempel från yrkesverksamheten. Genom kursmentorsfunktionen och VFU-kurser skapas förutsättningar för att utbildningsmiljön är yrkesrelevant.

LiU var ett av de lärosäten som ingick i UKÄ:s fördjupade utvärdering av VFU. I rapporten till UKÄ (Dnr LiU-2015-00312) beskrivs hur LiU arbetar för att kvalitetssäkra den verksamhetsförlagda utbildningen. I linje

med UKÄ:s rekommendationer har LiU förändrat organisationen kring placering av studenter hos handledare, med syfte att frigöra medel för bl.a. examination i VFU-kurserna. En åtgärd som genomförts från HT -17 är att skolhuvudmännen har övertagit arbetet med att föreslå lämpliga handledare. I LiUs avtal med skolhuvudmännen finns tydliga kvalitetskrav framskrivna, som t.ex. att handledare ska vara behöriga att undervisa i förskola. LiU erbjuder terminsvisa informationsträffar, handledarintroduktioner och handledarutbildning om 7,5 hp. Tydliga anvisningar för handledaruppdraget samt guider för kontakten mellan kursansvarig och handledare bidrar till att vi har en stabil och tillgänglig handledarresurs inom förskolläraryrket.

Utformning, genomförande och resultat

Introduktion till målluppfyllelse: Utbildningens modell för progression

Utformningen av Förskolläraryrket följer den modell för progression som tillämpas inom lärutbildningen vid LiU (Dnr LiU-2009-00464). Den studerande ska ges förutsättningar att genom utbildningens gång successivt utveckla ämneskunskaper, didaktiskt kunnande och vetenskapligt kunnande, samt nå en fördjupad insikt om hur dessa utgör en odelbar helhet. För att tydliggöra hur en sådan utveckling kan ske bygger modellen på en progression i fyra steg: grundläggande nivå (G1), fortsättningsnivå (G2) och fördjupningsnivå (G3) samt en avancerad nivå (AV).

Progression uppnås genom att kunskaper och färdigheter från kurser på lägre nivå breddas och fördjupas på högre nivå. I en så kallad progressionskarta anges övergripande lärandemål för respektive nivå, vilka formulerats med utgångspunkt från högskoleförordningens examensmål. För att markera respektive nivå används aktiva verb, och till dessa kopplas mer utförliga beskrivningar av vilka kunskaper, färdigheter och förhållningssätt den studerande ska kunna uppvisa vid examination på den aktuella nivån. Dessa beskrivningar styrs av idén om den studerandes lärande till förskollärare som en successiv utveckling från "grundläggande kunskaper om...", till "fördjupad förmåga att...", det vill säga hur den studerande ska gå från att tillägna sig grundläggande kunskaper inom ämnen och om förskolläraryrket till att visa prov på att arbeta självständigt med alla de uppgifter som yrket omfattar.

Progressionskartan, som utgår ifrån och konkretiserar examensmålen, fungerar som utgångspunkt för formulering av lärandemål i utbildningens kurser. Detta borgar för att kurserna matchar examensmålen och bidrar till progression och målluppfyllelse i utbildningen som helhet.

Introduktion till målluppfyllelse: Hur betygskriterier används

Lärandemålen innehåller och aktiva verb tydliggör vad studenten ska kunna prestera efter genomförd kurs och uttrycker således krav för godkänt på kursen. I utbildningens kurser tillämpas en tregradig betygsskala: väl godkänt, godkänt och underkänt. I VFU-kurser som understiger 3 hp används den tvågradiga betygsskalan godkänt och underkänt. För att skapa en transparens i hur bedömning sker, utifrån lärandemålen och med hjälp av kursens examinationsformer, arbetar kursansvarig tillsammans med sitt kursteam fram betygskriterier för de olika betygsstegen.

Exempel på lärandemål UK-Språk 1:

- *redogöra* för vad som menas med språklig medvetenhet och *diskutera* dess betydelse

Exempel på betygskriterier UK-Språk 1:

- *Redogör* för begreppens betydelse och användning som går djupare än en allmän uppfattning av dess innebörd (G)
- *Redogör*, i de fall det är nödvändigt, för avgränsning till närliggande begrepp samt *diskutera* hur olika begrepp förhåller sig till varandra (G)
- Problematiseringar som visar på fördjupad förståelse för kurslitteraturen i relation till det framtida uppdraget som förskollärare (VG)

Kriterierna redovisas i studiehandledningen som sprids till studenterna via LiUs digitala lärplattform Lisam, och de presenteras vid respektive kursintroduktion. Att lärandemålen är tydliga och uttrycker krav för godkänt, att bedömningskriterierna preciseras och kopplas till lärandemål och examinationsform, och att de delges studenterna i förväg, ökar transparensen i bedömningarna och skapar förutsättningar för

likvärdig bedömning. Bedömning innehåller dock alltid ett mått av tolkning och kräver ett kontinuerligt utvecklingsarbete, framförallt då flera medbedömande lärare arbetar i en kurs. För att skapa en samsyn vid bedömning har flera åtgärder vidtagits. Återkommande är att på kursnivå (t.ex. UK-dokumentation, UK-Förskoleutveckling) ha lärarmöten i samband med bedömning för att få samstämmighet i tolkning av kriterier samt öka likvärdigheten i bedömningar. Vidare används bedömningsformulär som stöd i bedömning i flera kurser (t.ex. FP-Barns livsvillkor 1, UK-Allmändidaktik/demokrati/utbildningshistoria) för att bryta ner och förtydliga hur uppgiften uppnår betygsriterierna. I kursen FP-Examensarbete har examinatorerna arbetat med att läsa och gemensamt bedöma exempeltexter för att borga för likvärdig bedömning. Vid införandet av tregradiga betyg inom VFU avsattes tid för en lektor med expertkompetens inom bedömning att, utifrån progressionskartan och tillsammans med kursansvariga, se över samtliga lärandemål i VFU och arbeta fram tydliga betygsriterier. Vidare reviderades omdömesformulär och utvecklingsguider i syfte att tydliggöra kopplingen mellan lärandemål och betygsriterier för examinator, handledare och student. Under VT 2018 har arbetet med att implementera omdömesformulären, vidareutveckla utbildningens utvecklingsguide och skapa samsyn mellan examinator, handledare och studenter fortsatt.

Introduktion till målpuppfyllelse: Analysprocess och form för redovisning

Den följande analysen av målpuppfyllelse bygger på en genomlysning av programmets kurser där kursansvariga har gjort en bearbetning av varje enskild kurs utifrån de examensmål och bedömningsgrunder som utvärderas. Utifrån dessa analyser har sedan en övergripande analys sammanställts. Sammanställningen har bearbetats i olika forum på institutions- och UV-nivå. I dessa forum har bl.a. lärare, studeranderepresentanter, institutionsledning och UVs ledning deltagit.

I följande målpuppfyllelseavsnitt beskrivs och analyseras hur utbildningen möjliggör för den studerande att uppnå de utvalda examensmålen. För att göra det tydligt hur kurserna bidrar till målpuppfyllelse används en färgkodning som lyfter fram olika aspekter av respektive examensmål. Det är dock viktigt att påpeka att *integration* är en av utbildningens bärande principer. Såväl studiegång som enskilda kurser utgår ifrån att UK, FP och VFU ska ses som en helhet och inte separeras från varandra, samt att de mål studenterna ska uppnå uttrycker en helhetssyn på yrket. Färgkodningen är således framför allt ett sätt att effektivisera analysen och underlätta läsningen av denna självvärdering.

Målpuppfyllelse – kunskap och förståelse (KF1)

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

KF1 visa sådana kunskaper inom det förskolepedagogiska området och sådana ämneskunskaper, inbegripet kännedom om aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete, som krävs för yrkesutövningen

I tabellen nedan exemplifieras hur examensmålets olika delar behandlas i utbildningens kurser, både vad gäller kunskaper inom det förskolepedagogiska området och i relation till aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete och yrkesutövning.

Tabell 2 Exempel på kurser som behandlar examensmålet KF 1

Kurs	Exempel på lärandemål som svarar mot examensmålet	Nivå
UK-Utveckling/lärande	-diskutera hur den pedagogiska psykologin kan användas som ett verktyg för att stödja barns utveckling och lärande	G1
UK-Dokumentation	-redogöra för och beskriva olika sätt att följa upp och analysera barns utveckling och lärande i relation till den pedagogiska verksamheten	

FP-Barns livsvillkor 1	-redogöra för förskolepedagogikens olika delar och förskolans pedagogiska innehåll med utgångspunkt i centrala styrdokument	
FP-Eстетiskt lärande 1	-redogöra för centrala begrepp och teoretiska perspektiv inom området estetiska lärprocesser	
FP-Språk 1	-beskriva och resonera kring förskollärares roll och den pedagogiska miljöns betydelse för barns språkutveckling samt för förskolans uppdrag att möta alla barn	G2
FP-Matematik	-argumentera för forskningens relevans för det tidiga matematiklärandet och visa hur denna kan om-sättas i en pedagogisk praktik	
FP-Barns livsvillkor 2	-redogöra för och problematisera hur olika livsvillkor med fokus på samhällsklass inverkar på barns normala och atypiska kognitiva och emotionella utveckling	G3
FP-Samverkan	-beskriva och tolka förskollärares ansvar i förhållande till utvecklingssamtal och föräldrasamverkan	
FP-Pedagogiskt ledarskap	-identifiera och analysera förutsättningarna för förskollärares pedagogiska och didaktiska ledarskap	AV
	-analysera och argumentera för hur man självständigt och tillsammans med arbetslaget, utifrån aktuella styrdokument och barns delaktighet kan utforma och leda förskolans verksamhet	
VFU 6	-självständigt konkretisera styrdokumentens innehåll i den pedagogiska verksamheten och anpassa dem till barns skilda förutsättningar	
UK-Förskoleutveckling	-designa ett utvärderingsprojekt som stöd för utveckling av förskolans verksamhet i relation till uppsatta mål	

Tabellen ovan visar exempel på hur utbildningens kurser har specifika lärandemål som svarar upp mot examensmålet. Det förskolepedagogiska området är till sin karaktär brett och omfattar olika vetenskapliga traditioner, exempelvis pedagogiska, sociologiska, psykologiska och historievetenskapliga perspektiv. Dessutom ska studenten inom detta område visa kunskaper om och förståelse för såväl förskolans uppdrag och villkor som kombination av omsorg och lärande. Viktigt är också att studenten utvecklar kunskap och förståelse för förskollärares uppdrag, förskoledidaktik, dokumentation i relation till verksamhetsutveckling, barns kunskapsmässiga och sociala utveckling samt förskolans utveckling i relation till samhällsförändringar och olika förskolors olika sociala villkor. Lärandemålen ovan visar denna bredd samt progression i hur studenten uppnår examensmålet. De *aktiva verben* i tabellen signalerar succesivt ökande krav i relation till olika kunskapsområden av relevans för det förskolepedagogiska området (G1-AV).

Lärandemålen på **G1**-nivå utmärks av att studenterna ska kunna *redogöra för* eller *beskriva* olika innehåll för att vid examination visa på en grundläggande förståelse för kunskapsinnehållet. Lärandemålen på **G2**-nivå ställer i högre grad krav på att studenten ska kunna bearbeta olika innehåll genom att t.ex. kunna *argumentera, analysera och relatera* dem till varandra. Den studerande ska då ha utvecklat en sådan förståelse för området att sådana krav kan ställas. Samtidigt behöver studenten också visa en grundläggande förståelse för nytt innehåll när sådant presenteras. När krav på att kunna redogöra för ett innehåll ställs på G2-nivå ställs ofta också krav på att studenten ska kunna *resonera* om eller *tolka* samma innehåll. På **G3**-nivå ställs ökade krav på studentens förmåga att aktivt visa förståelse för bearbetat innehåll genom att studenten ska kunna *problematisera, kritiskt granska* och *tolka* innehållet. **AV**-nivå kännetecknas av att studenten ska visa ökad grad av *självständighet*. Krav ställs på att studenten själv ska kunna *identifiera* och *konkretisera* olika innehåll och t.ex. själv kunna *designa* ett utvärderingsprojekt (UK-Förskoleutveckling).

Hur utbildningens utformning och genomförande stödjer examensmålet

För att studenten ska uppnå examensmålet ingår en rad olika övande och prövande moment genom utbildningen. I de olika kurserna och i programmet som helhet eftersträvas en variation av arbets- och examinationsformer dels av hänsyn till studenters olika förutsättningar, dels för att studenten ska få bearbeta innehållet på ett varierat sätt. I tabellen nedan ges exempel på hur studentens lärande stöds och prövas genom lärandemål, lärandeaktiviteter och examination. Vidare illustrerar tabellen hur förskolans undervisning och uppdrag kan relateras till innehåll kopplat till barns utveckling och lärande, och hur detta tas upp i olika kurser på skilda nivåer.

Tabell 3 Hur kursers utformning och genomförande stödjer examensmålet

Kurs/ Nivå	Exempel på lärandemål	Lärandeaktiviteter som behandlar lärandemålet	Examination
UK-Utveckling/lärande G1-nivå	-diskutera hur den pedagogiska psykologin kan användas som ett verktyg för att stödja barns utveckling och lärande	Föreläsningar (7 st) <ul style="list-style-type: none"> – Pedagogisk psykologi – Utvecklingspsykologi (2 st) – Skinner & behaviorismen – Mångfald & lärande – Piaget & konstruktivismen – Vygotsky & sociokulturell teori Seminarier (6 st) <ul style="list-style-type: none"> – Barnsyn & barndomspsykologi – Piaget & konstruktivismen – Sociokulturellt perspektiv – Mångfaldsperspektiv – Behavioristiskt perspektiv – Centrala begrepp Dramaverkstäder	Salstentamen med begreppsfrågor och kortare essäfrågor Exempel på kriterier för godkänt <ul style="list-style-type: none"> -skilja mellan olika teoretiska perspektiv på barns utveckling och lärande -relatera teorier och begrepp inom pedagogisk psykologi till förskolans verksamhet
FP-Barns livsvillkor 2 G3-nivå	-redogöra för och problematisera hur olika livsvillkor med fokus på samhällsklass inverkar på barns normala och atypiska kognitiva och emotionella utveckling	Föreläsningar (3 st) <ul style="list-style-type: none"> – En förskola för alla – Utsatta barn & familjer – Barn, barndom och migration Seminarier (3 st) <ul style="list-style-type: none"> – Utvecklingspsykologiska perspektiv på barn i behov av stöd i verksamhet – En förskola för alla – Barn, barndom & migration Förberedelseuppgifter inför seminarier Samla in underlag från förskoleverksamhet	Obligatoriska seminarier Skriftlig rapport med fokus på barns utveckling och livsvillkor Exempel på kriterier för godkänt <ul style="list-style-type: none"> -Den studerande använder litteraturen för att anta en granskande och problematiserande hållning i relation till det studerade fenomenet/problematiseringen -Litteraturgenomgång och diskussion knyts samman samt kopplas till förskolepraktik

Tabell 3 visar att kursspecifikt innehåll svarar mot det aktuella examensmålet. Tabellen åskådliggör också att de olika lärandemålen bryts ner till bedömningskriterier där kunskapsinnehållet kopplas till examination, och att det finns en samstämmighet mellan lärandemål, lärandeaktivitet, examination och betygskriterier. Tabell 3 visar vidare att examensmålet övas och prövas med variation av arbetssätt och examinationer. Studentaktiva arbetssätt, t.ex. verkstäder och exkursioner, används för att främja studenternas lärande. Studenten prövas både individuellt och i grupp, skriftligt såväl som muntligt och teoretiskt såväl som praktiskt i VFU.

Utvecklingsområden

Vår analys visar att studenten under utbildningen får öva och pröva lärandeaktiviteter som stödjer att examensmålet uppfylls. Analysen visar ett behov av att utveckla en tydligare relation mellan kurser och att stödja studenten att sammanlänka olika innehåll. Inom ramen för UK-råd och FP-råd har ett utvecklingsområde initierats med syfte att på ett tydligare sätt länka samman kurserna inom programmet. Detta arbete ses som viktigt för att bidra till att göra den progression som finns i kunskapsinnehåll tydligare för studenterna samt i förekommande fall tydliggöra progression mellan enstaka kurser. Arbetet har inletts och den första termin har arbetats om för att få en tydligare ingång i programmet och progression under termin 1. Detta arbete kommer att fortsätta, och en översyn av huruvida en sammanslagning av vissa kurser skulle gynna progression och tydlighet har initierats. Som ett led i att tydligare länka samman kurser så pågår också ett arbete med att förtydliga arbetsformer och examinationer i och mellan olika kurser inom FP.

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse (KF2)

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

*KF2 visa kännedom om **vetenskapsteori och kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder**, samt om **relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen***

I tabell 4 nedan exemplifieras hur examensmålets olika delar bearbetas genom lärandemål i utbildningen, och det handlar om såväl vetenskapsteori och forskningsmetoder som om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen.

Tabell 4 Exempel på kurser som behandlar examensmålet KF2

Kurs	Exempel på lärandemål som svarar mot examensmålet	Nivå
UK-Dokumentation	-visa grundläggande färdigheter i att formulera och följa upp en vetenskaplig frågeställning	G1
FP-Eстетiskt lärande 1	- samla in, bearbeta och kommunicera ett begränsat empiriskt material	
FP-Matematik	- observera och identifiera hur förskolebarn representerar och kommunicerar matematik i samspel med omgivningen	G2
FP-Språk 2	- granska och diskutera ett vetenskapligt arbete -planera och genomföra ett mindre vetenskapligt arbete relaterat till barns språkliga utveckling och kommunikation	
FP-Examensarbete	- identifiera och vetenskapligt beskriva ett problemområde av relevans för det förskolepedagogiska området -självständigt planera, genomföra och rapportera ett vetenskapligt arbete	G3
UK-Förskoleutveckling	- analysera kvalitativa och kvantitativa modeller för utvärdering och utveckling av förskolans verksamhet - problematisera begreppet kvalitet i förskolan utifrån forskning och policydokument och i relation till begreppet beprövad erfarenhet	AV
UK-Teori/metod	-förklara relationen mellan vetenskapsteoretiska antaganden, teoretiska perspektiv, datainsamlingsmetoder och analysmetoder - redogöra och argumentera för kvalitativa och kvantitativa metodansatser inom det förskolepedagogiska området	

Tabell 4 visar hur examensmålet på olika sätt bearbetas under utbildningen då studenten genom UK- och FP-kurser successivt får insyn i olika vetenskapliga paradig och forskningstraditioner. Som tabellen visar ska studenten på **G1**-nivå samla in ett empiriskt material i en på förhand avgränsad uppgift och möter grundläggande vetenskapsteoretiska antaganden. På **G2**-nivå sker en progression då studenten aktivt ska vara med och *planera* hur hen ska samla in ett empiriskt material och relatera denna planering och empiriinsamling till kursens ämnesinnehåll. På **G3**-nivå ska studenten självständigt kunna genomföra alla delar i ett vetenskapligt arbete. Eftersom UK-Teori/metod (**AV**), ligger på en högre progressionsnivå än examensarbetet, FP-Examensarbete, har denna ett något annat fokus. På AV-nivå ska studentens vetenskapsteoretiska förmåga fördjupas genom att studenten ska kunna reflektera kring relationer mellan vetenskapsteoretiska antaganden och teoretiska perspektiv, datainsamling, analys och tolkning. Syftet med kursen UK-Teori/metod (se tabell 5) är bredare än att enbart förbereda inför examensarbetet då den syftar till att ge studenten förmågor som är viktiga i relation till yrkesutövningen som helhet, t.ex. för förmågan att värdera forskning och undervisa utifrån vetenskaplighet och beprövad erfarenhet.

Hur utbildningens utformning och genomförande stödjer examensmålet

I tabell 5 visas hur undervisning och examination i ett urval av kurser stödjer studenten att nå examensmålet.

Tabell 5 Hur kursers utformning och genomförande stödjer examensmålet

Kurs/ Nivå	Exempel på lärandemål	Lärandeaktiviteter som behandlar lärandemålet	Examination	
FP-Estetiskt lärande 1 G1-nivå	-samla in, bearbeta och kommunicera ett begränsat empiriskt material	Föreläsning (3) – Lek & lärande – Lek, makt, hierarkier & positioner – Digitala mediers roll för barns lek, lärande & estetisk verksamhet	Seminarium (1) – Examinationsförberedande	Skriftlig uppgift , redovisning av studien. Observation och bearbetning av empiriskt material betonas med utgångspunkt i barns lek och digitala verktyg Exempel på kriterier för godkänt -visa förmåga samla in, bearbeta och analysera empiriskt material utifrån enklare problemställningar
FP-Språk 2 G2-nivåG2	-planera och genomföra ett mindre vetenskapligt arbete relaterat till barns språkliga utveckling och kommunikation	Föreläsning (2) – Introduktion för uppsatsskrivande – Skrivhandledning/opposition Individuellt arbete – Samla in, bearbeta och analysera datamaterial om barns språkanvändning och deras tankar om språk	Grupparbete – Diskutera och utforma frågor – Pilotintervjuer	Skriftlig examination , uppsats: literacy, skriftspråksutveckling -Beskrivning av metoder för insamling av material (hur urvalet gjorts, hur intervjuer och observationer har genomförts etc.) Exempel på kriterier för godkänt -Resultatbeskrivningen styrks genomgående av konkreta exempel.
UK-Teori/metod AV-nivå	-förklara relationen mellan vetenskaps-teoretiska antaganden, teoretiska perspektiv, data-insamlingsmetoder och analysmetoder	Föreläsning (8) – Vad är vetenskap? – Vetenskapliga arbetsprocesser – Kvantitativ metod – Kvalitativ metod – Vad är teori? – Vad är tidigare forskning? – Kvalitativ-innehållsanalys – Sammanfattning Seminarium (4) – Analys av vetenskapliga texter – Problemformulering, syfte – Teori och metod – Tidigare forskning	Läsecirkel (3) – Vetenskap/skrivande – Den vetenskapliga arbetsprocessen – Forskningsetik Workshop – Litteratursökning	Skriftlig hemtentamen Rapport-PM beskriva en forskningsdesign, motivera olika val Exempel på kriterier för godkänt -Argumentera för en vald metod och teori -Motivera val av forskningsdesign

I tabell 5 framgår det hur studenten genom övande och prövande moment fortlöpande under utbildningen förbereds till att med ökad självständighet göra olika typer av datainsamlingar och att bearbeta dessa. Lärandeaktiviteterna är varierade och ändamålsenliga då det, som tabellen visar, finns en samstämmighet mellan de övande momenten och examination med tillhörande bedömningskriterier. Studenten utvecklar kunskap om men övas också i att själv använda olika metoder för forskning, datainsamling och analys. Vissa lärandeaktiviteter, som att bearbeta litteratur, är centralt genom utbildningen och studenten övar och prövar med ökad progression förmågan att kunna bearbeta, tolka och använda både nationell och internationell vetenskaplig litteratur. För att studenten ska uppnå examensmålet finns en rad övande och prövande moment under utbildningen, vilket i slutet av utbildningen prövas i examensarbetet.

Examensmålet visar på centrala utgångspunkter i ett kritiskt förhållningssätt och en förmåga att värdera olika typer av kunskap. I detta ingår att problematisera vetenskaplig kunskap, praktikerfarenheter och beprövad erfarenhet, vilket är något som sker kontinuerligt under utbildningen. Centralt i förskolläraryrket är att kunna göra en bedömning av exempelvis hur olika typer av kunskap produceras och förstås, samt att kunna tolka vetenskapliga resultat och texter. Under utbildningen utvecklar studenten ett kritiskt förhållningssätt i sin läsning av litteratur, och prövar att samla in och bearbeta olika typer av datamaterial med hjälp av skilda metoder. En skolning i detta är också att

kontinuerligt under utbildningen möta forskare och forskarstuderande som förutom att beskriva forskningsresultat även problematiserar metodval och forskningsetiska frågor, något som också är centralt i det avslutande examensarbetet. Fortlöpande under utbildningen integreras metodinslag i kurser för att förbereda studenterna både till examensarbete och för det framtida yrkeslivet.

Utvecklingsområden

Analysen av hur examensmålet uppnås, som bl.a. utgår från en inventering som gjordes i programmets FP- och UK-råd, visar att det i programmets kurser (litteratur och lärandeaktiviteter), finns en stark övervikt mot kvalitativa forskningsexempel. Därför har ett utvecklingsarbete påbörjats där lärarkollegiet tillsammans med studeranderepresentanter gemensamt arbetat fram hur kvantitativa inslag på ett tydligare och mer genomgående sätt kan utgöra lärandeinslag under utbildningen i både UK och FP kurser. Förutom särskilda lärandeaktiviteter har revideringar gjorts för att i litteraturlistor visa en bredd avseende kvantitativ och kvalitativ forskning. Utvecklingsarbetet har lett till att studenten nu möter kvantitativ forskning tidigt och återkommande i utbildningen utifrån att tydliggöra progression mellan olika lärandeaktiviteter och examinationer. Under år 1 (G1) läser studenten en kvantitativ vetenskaplig artikel och får stöd i att tolka kvantitativ datapresentation. De får dessutom öva på att närma sig grundläggande vetenskapsteoretiska resonemang om exempelvis kvantitativ/kvalitativ forskning. I år 3 (AV-nivå) gör studenten en egen utvärderingsstudie och prövar att samla in kvantitativa data med hjälp av enkät. Dessa återkommande inslag om kvantitativ metod har tillkommit för att förbereda studenterna inför kursen *Vetenskap, teori och metod (AV)* där kunskaperna om kvantitativ och kvalitativ forskning fördjupas och problematiseras.

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga (FF1)

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

FF1 visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevant forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet

För att uppnå examensmålet arbetar vi i utbildningen med att studenten ska systematisera och reflektera över såväl egna och andras erfarenheter som forskning. För att analysera hur examensmålet uppnås genom de lärandemål som sätts för kurserna har vi valt att bryta ner detta mål i en del som fokuserar *hur erfarenhet tas till vara och relateras till kunskaps- och yrkesutveckling* och en del som fokuserar *hur forskningsresultat bearbetas och används för att bidra till kunskaps- och yrkesutveckling*.

Tabell 6 Exempel på kurser som behandlar examensmålet FF 1

Kurs	Exempel på lärandemål som svarar mot examensmålet	Nivå
UK-Utveckling/ lärande	-relatera teorier och begrepp inom pedagogisk psykologi till förskolans verksamhet	G1
UK-Dokumentation	-redogöra för och beskriva olika sätt att följa upp och analysera barns utveckling och lärande i relation till den pedagogiska verksamheten	
FP-Språk 2	-granska barns tidiga läs- och skrivprocesser med stöd av nationell och internationell forskning	G2
FP-Matematik	-dokumentera och analysera barns utveckling och kunnande i förhållande till gällande styrdokument	
UK-Sociala relationer/ ledarskap	-analysera konfliktsituationer med hjälp av vetenskaplig kunskap om konflikter	G3
FP-Examensarbete	-identifiera och vetenskapligt beskriva ett problemområde av relevans för det förskolepedagogiska området -visa förmåga att presentera sitt vetenskapliga arbete i en populärvetenskaplig presentation	
FP-Pedagogiskt ledarskap	-producera och presentera en syntetiserande litteraturstudie om ledarskap utifrån en teoretisk utgångspunkt	AV

UK-Förskole-utveckling	-kritiskt granska olika utvärderingsformer/ metoder med hjälp av forskning samt analysera deras lämplighet för att utveckla förskolans verksamhet
VFU 6	-visa förmåga till självreflektion genom att delta i kollegiala samtal samt att ta till sig konstruktiv kritik och förändra sitt handlande

Som framgår av tabell 6 finns det lärandemål i kurser på olika nivå som knyter an till examenmålet vilket och genom dessa byggs också en progression. Tidigt i utbildningen (**G1**-nivå) handlar lärandemålen framförallt om att *se kopplingar mellan teori och praktik* och studenten ska *redogöra* för och *beskriva* olika aspekter av examensmålet. På de högre nivåerna finns mål som kan kopplas till förmågan att *granska* (**G2**-nivå) och *analysera* (**G3**-nivå) både egna och andras erfarenheter samt relevant forskningsresultat, liksom att bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet. I kurser på **AV**-nivå ska studenten visa förmåga och färdighet att *producera, kritiskt granska* och *reflektera*, något som kräver goda kunskaper och självständighet. Att studenten utifrån pedagogisk praktik och forskning ska kunna bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten, dvs sin egen yrkesutövning, är genomgående i hela programmet, medan bidraget till kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet är något vi främst ser i de högre nivåerna. Sammantaget visar tabell 6 och analysen att utbildningen går från att examinera delarna till att examinera helheten i examenmålets innebörd.

Hur utbildningens utformning och genomförande stödjer examenmålet

För att exemplifiera hur utbildningens utformning och genomförande stödjer examenmålet har vi valt att visa hur lärandemål, aktiviteter och bedömningskriterier länkas till varandra i två kurser.

Tabell 7 Hur kursers utformning och genomförande stödjer examenmålet

Kurs/ Nivå	Exempel på lärandemål	Lärandeaktiviteter som behandlar lärandemålet	Examination
UK-Dokumentation G1-nivå	-redogöra för och beskriva olika sätt att följa upp och analysera barns utveckling och lärande i relation till den pedagogiska verksamheten	Föreläsningar (7) <ul style="list-style-type: none"> – Bedömning, kunskap & lärande – Pedagogisk dokumentation – Bilder & digitala bilder – Dokumentation & bedömning i förskoleklass – Konsekvenser av dokumentation – Dokumentation & omsorg – Bedömningspraktiker i förskolan Seminarier (3) <ul style="list-style-type: none"> – Bedömningspraktiker – Etiska dilemman vid dokumentation/seminarium utifrån fall. – Artikelseminarium Workshop , dokumentation i förskolan utifrån ett verksamhetsperspektiv Fältstudiedag med observation dokumentation Grupparbete - analys av dokumentation förskola Handledning Redovisningsseminarium , grupparbete	Muntlig gruppredovisning , med utgångspunkt i en inventering av förskolans dokumentation Exempel på kriterier för godkänt <ul style="list-style-type: none"> -Gruppen redogör för och beskriver olika sätt att dokumentera barns utveckling och lärande utifrån observationer i förskolan Skriftlig individuell rapport Exempel på kriterier för godkänt <ul style="list-style-type: none"> -Den studerande visar förmåga att redogöra för och beskriva olika sätt att följa upp och analysera barns utveckling och lärande i relation till den pedagogiska verksamheten
FP-Språk 2 G2-nivå	-granska barns tidiga läs- och skrivprocesser med stöd av nationell och internationell forskning	Föreläsningar (4) <ul style="list-style-type: none"> – Att läsa & skriva – Datainsamling – Att skriva vetenskapligt – Språklig medvetenhet Förbereda observationsprotokoll och intervjuguide Observationer och intervjuer på fältet Respondering och opponering i grupp	Skriftlig examination, uppsats: literacy, skriftspråks-utveckling Exempel på kriterier för godkänt <ul style="list-style-type: none"> -Beskrivning av uppsatsens resultat, dvs. a) den skriftspråkliga miljön, b) de skriftspråkliga aktiviteter som förekommit, c) barnens tankar om läsning och skrivning, d) barnens läs- och skrivutvecklingsnivåer -Koppling till adekvat litteratur och relevanta begrepp i samtliga delar

Tabellen ovan visar hur ett urval av kurser stödjer studenten att nå examenmålet och att både lärandeaktiviteter och examination varierar. För att stödja studentens lärande finns inslag av föreläsningar och mer studentaktiva arbetsformer som seminarier och workshops. Målet examineras på flera olika sätt,

där individuell skriftlig examination är viktig (dessa examinationer omfattar fler hp) men även muntlig examination och gruppexamination förekommer. Färdighet och förmåga i detta mål provas alltså på ett flertal olika sätt. Återkommande är att studenten övas och provas i att knyta an både till relevant forskning och till pedagogisk praktik. Ett exempel på hur studenten stöds i att reflektera kring pedagogisk praktik i relation till det teoretiskt kursinnehåll är kursen UK-Dokumentation där en fallbeskrivning behandlas och diskuteras i seminarium. Detta är en del av ett terminsövergripande arbete under termin 1 där studenten vid ett flertal tillfällen möter samma fall, där förskolepraktik beskrivs, och diskuterar det utifrån olika teoretiska ingångar. Detta blir ett sätt att synliggöra pedagogisk praktik i början av utbildningen när studentens egen erfarenhet är begränsad. I kursen används även fältstudiedagar där studenten utifrån en kursuppgift granskar eller observerar någon aspekt av den pedagogiska praktiken under ett kortare praktikbesök. Dessa dagar ingår inte i ordinarie VFU utan är ett sätt att arbeta med kopplingar mellan praktik och teori. I FP-Språk 2, ska studenten utifrån kursens innehåll om barns läs- och skriftspråkliga utveckling genomföra en mindre undersökning i förskolan, och i sin rapport visa förmåga att genomgående koppla till konkreta exempel, adekvat litteratur och relevanta begrepp. På detta sätt examineras studentens förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över pedagogisk praktik såväl som forskningsresultat.

Utvecklingsområden

Analysen visar att studenten övas och provas i färdighet och förmåga att tillvarata och reflektera över forskning och erfarenhet, och att detta är återkommande inslag i utbildningen. Vad gäller examensmålet sista del, dvs vad denna förmåga ska bidra till, finns en slagsida mot att stödja och examinera studenternas förmåga att bedöma hur detta kan "bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten" medan förmågan att bedöma hur detta kan bidra till "kunskapsutvecklingen inom yrkesområdet" är mer implicit. Programledningen och lärarkollegiet behöver fortsatt arbeta med att synliggöra den aspekten av målet, t.ex. i studiehandledningar och kursplaner. En särskilt viktig kurs är FP-examensarbete. I examensarbetet ställs krav på att studenten ska kunna "identifiera och vetenskapligt beskriva" problemområde och frågeställningar som är relevanta för FPs kunskaps- och yrkesutveckling. Detta förutsätter en förståelse för FP, och för dess begränsningar och behov av kunskapsutveckling. Studenten stöds i detta genom återkommande handledning. Handledning som undervisningsform har den fördelen att det går att möta den enskilda studentens behov och därmed anpassa undervisningen till studentens förutsättningar. I kursen får studenten också redogöra för sitt vetenskapliga arbete inför verksamma förskollärare. För att kunna göra en populärvetenskaplig presentation måste studenten kunna kommunicera, men också värdera, det teoretiska innehållet i förhållande till förskolepedagogisk praktik. För att kunna göra detta krävs att studenten har förmåga att se vad i det vetenskapliga arbetets resultat som är av relevans för förskolepedagogisk praktik och kunna diskutera implikationer av dessa resultat. Styrkan ligger i att examensmålet delar är tydligt integrerade i denna kurs. Samtidigt finns en utmaning i att kommunicera kursens yrkesrelevans på ett tydligt sätt. Här har ett utvecklingsarbete initierats av PUL och LiU Skolsamverkan för att tydligare samverka med kommuner och förskolor i närområdet kring examensarbeten.

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga (FF2)

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

*FF2 visa förmåga att tillämpa sådan **förskoledidaktik** och **ämnesdidaktik** inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det förskolepedagogiska området och inom de ämnesområden som utbildningen avser samt för yrkesutövningen i övrigt*

Nedan exemplifieras hur utbildningen, genom olika kursers lärandemål, ger förutsättningar för studenten att uppnå examensmålet FF2.

Tabell 8 Exempel på lärandemål som behandlar examensmålet FF2

Kurs	Exempel på lärandemål som svarar mot examensmålet	Nivå
UK-Allmändidaktik/ demokrati/ utbildningshistoria	-identifiera centrala kunskapsområden inom didaktik -diskutera kunskap och hur kunskap väljs ut och organiseras i förskolan	G1
FP-Lek	-använda verktyg och material inom de estetiska praktikerna : bild, drama, musik och rörelse	G2
FP-Språk 1	-diskutera och exemplifiera hur olika estetiska uttryckssätt och digital media kan stödja och stimulera barns olika kommunikativa förmågor	
VFU 3	-planera/genomföra/utvärdera undervisning i förskolan i relation till språk och matematik utifrån styrdokument och relevanta teoretiska perspektiv för att stimulera barns utveckling och lärande	G3
FP-Teknik/NO	-diskutera ämnesdidaktisk forskning inom området teknik och naturvetenskap i förskolans praktiker	
FP-Barns livsvillkor 2	-didaktiskt reflektera över och redogöra för konsekvenser av olika synsätt på barns normala och atypiska utveckling gällande planering av förskoleverksamheten i relation till läroplanen	AV
VFU 5	-ta ett helhetsansvar för att, i enlighet med gällande styrdokument, didaktiska teorier och modeller, genomföra undervisning i förskolan och knyta den till utveckling, lärande och fostran i förskolans verksamhet	
FP-Pedagogiskt ledarskap	-identifiera och analysera förutsättningarna för förskollärares pedagogiska och didaktiska ledarskap	AV
VFU 6	-självständigt organisera miljöer för lärande och utveckling utifrån forsknings- och erfarenhetsbaserad kunskap inom det förskolepedagogiska området	

I tabell 8 ges exempel på hur lärandemål svarar mot examensmålet. Didaktik, i form av allmändidaktik och ämnesdidaktik, är ett område som genomsyrar förskollära-programmet. LiUs progressionskarta används för att stödja och säkerställa den didaktiska progressionen, vilken syftar till att skapa en förståelse för det pedagogiska arbetets sociala och politiska förutsättningar och skapa betingelser för att leda barn till utveckling och lärande. På **G1**-nivå *introduceras* didaktik som ett kunskapsområde och *relateras* till yrkesprofession. Studenten ska *kunna använda* verktyg och material i de estetiska praktikerna. På **G2**-nivå ligger fokus på ämnesdidaktiska frågor i relation till språk, matematik och NO/teknik där studenten exempelvis ska kunna *diskutera* ämnesdidaktisk forskning. På **G3**-nivå sker en fördjupning då studenten ska *genomföra undervisning* utifrån didaktiska teorier och reflektera med hjälp av ett didaktiskt perspektiv. Studenten ska även visa förmåga att *kritiskt granska* möjligheter och hinder för barns lärande. På **AV**-nivå ska studenten kunna *identifiera* och *analysera* förskollärares didaktiska ledarskap, och på avslutande VFU *organisera miljöer* för lärande och utveckling. Analys av de exemplifierade lärandemålen i tabell 8 visar att examensmålet genomsyrar utbildningen och att det finns en progression avseende övande och prövande aktiviteter.

Tabellen exemplifierar hur didaktik tas upp i utbildningen och visar att även om förskoledidaktiska perspektiv dominerar så möter studenten även specifikt ämnesdidaktiskt innehåll i relation till t.ex. teknik, naturvetenskap och språk. Examensmålet fokuserar på *tillämpning* av didaktik, och i utvecklingen av denna förmåga är progression inom VFU ett viktigt stöd. I VFU på **G1**-nivå ska studenten planera, genomföra och utvärdera enskilda moment, och på **G2**-nivå ligger fokus på att undervisa utifrån enskilda ämnesområden inom förskolepedagogik (språk, matematik och NO/teknik). På **G3**-nivå ska studenten "självständigt konkretisera styrdokumentets innehåll i lärande och omsorgssituationer för barn i förskolan" (VFU 5). I den avslutande VFU, på **AV**-nivå, ska studenten ta helhetsansvar under en tvåveckorsperiod. Studenten ska så visa förmåga och färdighet att planera, genomföra, leda och utvärdera förskoleverksamhet i enlighet med styrdokument, didaktiska teorier och modeller (VFU 6). Under de olika VFU perioderna ska studenten också öva och prövas på ökad reflektion kring sitt eget agerande och ledarskap, samt visa förmåga att kunna planera undervisning i relation till barns utveckling och lärande samt visa hänsyn till olika förutsättningar och behov.

Hur utbildningens utformning och genomförande stödjer examensmålet

I tabellen nedan exemplifieras hur enskilda kurser är upplagda för att främja studentens lärande i relation till FF2.

Tabell 9 Hur kursers utformning och genomförande stödjer examensmålet

Kurs/ Nivå	Exempel på lärandemål	Lärandeaktiviteter som behandlar lärandemålet		Examination
FP-Teknik/NO G2-nivå	-diskutera ämnesdidaktisk forskning inom området teknik och naturvetenskap i förskolans praktik	Föreläsning (1) – Vad är vetenskap & teknik i förskolan?	Seminarium(3) – Utomhuspedagogik – Artikelseminarium – VFU-seminarium	Seminarium med skriftlig inlämning -redovisning av 3 vetenskapliga artiklar med didaktiska perspektiv på NO/teknik Exempel på kriterier för godkänt -diskuterar, utifrån vetenskapliga artiklar, NO/teknik utifrån ett didaktiskt perspektiv -använder sig av naturvetenskaps- och teknikdidaktiska begrepp på ett övervägande korrekt sätt
FP-Barns livsvillkor 2 G3-nivå	-didaktiskt reflektera över och redogöra för konsekvenser av olika synsätt på barns normala och atypiska utveckling gällande planering av förskoleverksamheten i relation till läroplanen	Föreläsningar (4) – Förskolebarns atypiska utveckling – En förskola för alla – Utsatta barn – Barn, barndom & migration - möjligheter & utmaningar Arbetsgruppsarbete Skriftlig verksamhetsrapport, didaktisk reflektera & planera utifrån barns olika förutsättningar och behov	Seminarium (3) – Förskolebarns atypiska utveckling – En förskola för alla – Barn, migration och förskolan	Skriftlig rapport Skriftlig rapport där studenten i grupp gör en skriftlig rapport med insamlat material Exempel på kriterier för godkänt -frågeställningen kopplas till förskolepraktik -litteraturgenomgång och diskussion knyts samman samt kopplas till förskolepraktik

Tabell 8 visade att begreppet didaktik introduceras tidigt i utbildningen och studenten övas och provas på begreppets innebörd redan i sin första kurs. Tabell 9 visar exempel på lärandeaktiviteter som behandlar professionsfrågor, didaktiska frågor och metodik både i relation till förskoledidaktik och till ämnesdidaktik. I kursen FP-Teknik/NO lyfts ämnesspecifika didaktiska frågor och dessa relateras också till förskolan. I kursen FP-Barns livsvillkor 2 ska studenten sedan utifrån förskoledidaktiska frågor reflektera över, och visa förmåga att redogöra för, hur barns olika utveckling får konsekvenser för planering av förskolans verksamhet. Kursexemplen visar på variation, inte bara i innehåll utan också lärandeaktiviteter där studenten stöds i sitt lärande både i seminarieform, föreläsningar och arbete i grupp. Genom olika typer av examinationsformer får studenten både visa kunskap *om* ("använda begrepp") didaktik och visa förmåga att föra resonemang om didaktiska konsekvenser i pedagogisk praktik ("kopplas till förskolepraktik"). Det finns därmed en samstämmighet mellan lärandemål, undervisning, examination och bedömningskriterier.

Utvecklingsområden

Genom en översyn som UK- och FP-råden initierade 2016 identifierades didaktisk progression som ett område för utveckling. Det didaktiska språket behövde tydliggöras och genom koppling mellan olika kurser synliggöras för studenten. När termin 1 gjordes om arbetade vi därför särskilt med att tydliggöra de didaktiska frågorna i alla kurser. Bl.a. introduceras fallbeskrivningar som underlag för att diskutera didaktiska och metodologiska frågor i relation till varierande innehåll. Diskussion av konkreta fall återkommer i undervisningen genom utbildningen, och både fiktiva fall (ex UK-Förskoleutveckling) och fall baserade studenternas egna bearbetas i relation till didaktiska frågor och perspektiv. Ett utvecklingsområde som identifierats i arbetet med denna självvärdering är att begreppet metodik ofta är osynligt i lärandemål och bedömningskriterier, även då metodik är ett tydligt innehåll i kurs. Därför kommer råden att i sitt fortsatta arbete att särskilt fokusera på utveckling och synliggörande av metodik, för att ytterligare stärka undervisning och examination i relation till examensmålet.

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga (FF3)

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

FF3 visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje barns lärande och utveckling

Nedan exemplifieras hur utbildningen, genom olika kursers lärandemål, ger förutsättningar för studenten att uppnå examensmålet FF3.

Tabell 10 Exempel på kurser som behandlar examensmålet FF3

Kurs	Exempel på lärandemål som svarar mot examensmålet	Nivå
VFU 1	-med handledarens stöd kunna planera, genomföra och diskutera ett pedagogiskt moment och därigenom uppvisa grundläggande didaktiska förmågor	G1
FP-Eстетiskt lärande 1	-redogöra för hur barn utforskar sin omvärld i lek och estetisk verksamhet	
VFU 2	-beakta styrdokumentens värdegrund i planering och undervisning -planera/undervisa/utvärdera undervisning av enskilda moment i förskolan	
VFU 3	-planera/genomföra/utvärdera undervisning i förskolan i relation till språk och matematik utifrån styrdokument och relevanta teoretiska perspektiv för att stimulera barns utveckling och lärande	G2
FP-Matematik	-visa kunskap om hur olika matematiska begrepp och relationer kan representeras genom lek, estetiska lärprocesser och i digitala miljöer	G3
VFU 4	-planera/genomföra/utvärdera undervisning kring naturvetenskap och teknik anpassade för barn i förskolan	
VFU 5	-planera, genomföra, dokumentera och analysera en aktivitet i förskolan utifrån ett didaktiskt perspektiv -självständigt konkretisera styrdokumentets innehåll i lärande och omsorgssituationer för barn i förskolan	
UK-Specialpedagogik	-redogöra för olika möjligheter att stödja barns utveckling och lärande i förskolan	AV
FP-Pedagogiskt ledarskap	-analysera och argumentera för hur man självständigt och tillsammans med arbetslaget, utifrån aktuella styrdokument och barns delaktighet kan utforma och leda förskolans verksamhet	
VFU 6	-självständigt konkretisera styrdokumentets innehåll i den pedagogiska verksamheten och anpassa dem till barns skilda förutsättningar -ta helhetsansvar under en tvåveckors period för planering, genomförande, ledning och utvärdering av förskoleverksamhet i enlighet med styrdokument, didaktiska teorier och modeller -visa förmåga att ta tillvara barns kunskaper och erfarenheter och skapa förutsättningar för alla barn att lära och utvecklas	

Som syns i tabell 10 prövas examensmålet främst i VFU-kurser, men även inom ramen för FP- och UK-kurser finns lärandemål med relevans för förmågan att utveckla undervisning och pedagogisk verksamhet för att stimulera varje barns lärande och utveckling. Vi kan se att studenten i dessa kurser ges den kunskapsgrund som planering, genomförande och utvärdering ska utgå från.

Hur VFU-kurserna behandlar examensmålet

För att stödja studenternas progression under VFU används en utvecklingsguide. Nedan ges exempel på hur VFU-perioderna har utformats för att skapa en progression i studenternas förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning.

Under den första VFU-perioden (VFU 1) på G1-nivå ska studenten planera, genomföra och diskutera ett pedagogiskt moment med handledarens stöd. Vidare ska studenten delta i den pedagogiska verksamheten. Under andra VFU-perioden (VFU 2) ska studenten undervisa enskilda moment i den pedagogiska verksamheten som diskuteras och följs upp med handledaren. Studenten ska även kunna anpassa sin

kommunikation till barn. Under den tredje VFU-perioden som ligger på **G2**-nivå (VFU 3) ska studenten planera undervisning i förskolan i relation till språk och matematik utifrån styrdokument och relevanta teoretiska perspektiv. Studenten ska även fokusera delaktighet och jämställdhet i relation till detta. Dessutom ska *studenten samarbeta och interagera* med barn, vårdnadshavare, handledare och arbetslag och anpassa kommunikation till målgrupp och situation. Under den fjärde VFU-perioden (VFU 4) ska studenten kunna planera, genomföra och utvärdera undervisning kring naturvetenskap och teknik anpassad för barn i förskola, och *visa lyhördhet för barns behov och förmågor*. Studenten ska även kunna *hantera sociala relationer* i den dagliga verksamheten på ett lämpligt och ansvarsfullt sätt. På **G3**-nivå ska studenten under den femte VFU-perioden *självständigt konkretisera* styrdokumentets innehåll i lärande och omsorgssituationer, och *anpassa sitt pedagogiska ledarskap* för ämnesområden inom det förskolepedagogiska fältet. Under den sjätte VFU-perioden (VFU 6), på **AV**-nivå, ska studenten självständigt kunna *organisera miljöer för lärande och utveckling* utifrån *forsknings- och erfarenhetsbaserad* kunskap inom det förskolepedagogiska området. Dessutom ska studenten visa ett *professionellt och etiskt förhållningsätt* i samverkan med barn, personal och vårdnadshavare.

Denna utformning av VFU-kurserna borgar för en progression i förmågan att tillämpa sådan didaktisk och social förmåga som krävs för att stimulera varje barns lärande och utveckling. Studenten stöds successivt till att självständigt kunna planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning inom olika förskolepedagogiska områden. I den avslutade VFU-perioden ska den studerande på ett samlat sätt få tillämpa och bli examinerad på kunskaper, färdigheter, förmågor och förhållningsätt som tränats under utbildningens olika kurser. Studenternas förmåga och färdighet examineras under VFU-perioderna dels genom en holistisk bedömning av de genomförda undervisningsmomenten, dels genom en analytisk bedömning i förhållande till specifika bedömningskriterier. I flera VFU-kurser examineras studenterna även på andra sätt, t.ex. genom att skriftligt reflektera över genomförandet av undervisning kopplat till specifika aspekter. I relation till samtliga VFU kurser hålls också seminarier med kursmentor där professionsutveckling i relation till olika områden diskuteras.

Hur utbildningens utformning och genomförande stödjer examensmålet

Nedan exemplifieras hur enskilda kurser är upplagda för att främja studentens lärande i relation till FF3.

Tabell 11 Hur kursers utformning och genomförande stödjer examensmålet

Kurs/ Nivå	Exempel på lärandemål	Lärandeaktiviteter som behandlar lärandemålet		Examination
FP-Eстетiskt lärande 1 G1	-redogöra för hur barn utforskar sin omvärld i lek och estetisk verksamhet	Föreläsningar (3) – Lek & lärande – Lek, makt, hierarkier & positioner – Digitala medier, estetisk verksamhet & lärande Obligatoriska verkstäder – Lek, lärande och estetiska aktiviteter – Insamling av data inför examinationsuppgiften	Seminarier (4) – Lek tillträdesstrategier och innehåll – Lek & utforskande – Lek, lärande & estetisk verksamhet – Den fysiska miljön & artefakternas betydelse	Individuell skriftlig examination där studenten utifrån observationer formulerar en text Exempel på betygskriterier för godkänt -Redogöra för hur barn utforskar sin omvärld i lek och estetisk verksamhet -Redogöra för hur barn utvecklar kompetenser i interaktion med den fysiska miljön och dess artefakter
FP-Pedagogiskt ledarskap AV-nivå	-analysera och argumentera för hur man självständigt och tillsammans med arbetslaget, utifrån aktuella styrdokument och barns delaktighet kan utforma och leda förskolans verksamhet	Föreläsningar (3) – Pedagogisk ledning: förskolechefen – Arbetslag & lärande – Förskollärares pedagogiska ledning & barns inflytande Förberedelse inför Seminarier	Obligatoriska seminarier (3) – Förskolechefens ledning & ansvar – Pedagogisk ledning & arbetslagsarbete – Förskollärares pedagogiska ledning i förskola/barns inflytande	Individuell skriftlig examination , studenten skriver en text om ledarskap utifrån styrdokument och kurslitteratur Exempel på betygskriterier för godkänt -Att syfte och frågeställningar besvaras på ett tydligt och relevant sätt i relation till uppgiftens övergripande tema och till läroplanen -Att den studerande använder litteraturen i diskussionen för att anta en granskande och problematiserande hållning i relation till det studerande fenomenet/problematiken

Tabellen ovan visar hur ett urval av kurser stödjer studenten att nå målet. Som framgår av tabellen så återfinns lärandemål av relevans för examensmålet även i kurser som inte är VFU-kurser. Analysen visar att dessa lärandemål främst berör de delar av examensmålet som handlar om utvärdering och utveckling av undervisning och pedagogiska verksamhet i syfte att på bästa sätt stimulera varje barns lärande och utveckling. Studenterna erbjuds en variation av arbetsformer, både föreläsningar och mer studentaktiva arbetsformer som seminarier och verkstäder, för att öva detta innehåll. Främst examineras dessa lärandemål skriftligt vilket kan tolkas som att studenten i dessa kurser får teoretisera mer kring färdigheter som praktiskt övas och examineras på VFU. I lärandeaktiviteterna finns en större variation där studenten får bearbeta målet teoretiskt men även öva partiskt i t.ex. verkstäder. Även mellan kurserna finns tydliga kopplingar avseende innehåll, då FP kurser och VFU relateras till varandra.

Utvecklingsområde

I relation till examensmålet kan vi se en övertikt av lärandemål i förhållande till VFU-kurserna vilket är en rimlig konsekvens av målets tonvikt på att planera, genomföra och utvärdera. I övriga kurser ligger fokus i större utsträckning på utvärdering och utveckling av undervisning och pedagogisk verksamhet. Vår analys visar att dock att lärandemål och betygskriterier som lyfter fram planering behöver utökas och fördjupas. Här ser vi ett viktigt utvecklingsområde då kunskap om planering är viktigt i förhållande till att genomföra planering i förskolans undervisning. Lärandeaktiviteter som berör planering är något som framförallt lyfts fram i moment som kursmentor leder, vilka också ofta sker i anslutning till VFU-kurs och knyter an till kursens ämnesområde, såsom att planera språkstödande aktiviteter eller NO/teknik. Exempelvis på G1-nivå (VFU 2) får studenterna träna på planering, och de får feedback på det planeringsunderlag som utgör grund för deras VFU. På G3-nivå möter studenten i kursen FP-Eстетiskt lärande 2 ett temainriktat arbetssätt, där planering som bygger på barns delaktighet och processtänkande prövas och problematiseras. Genomförande blir svårare att examinera utanför VFU men det är viktigt att fortsätta att utveckla förskolläraryrket praktiska övande moment där studenten får möjlighet att visa färdigheter och förmågor i relation till att planera undervisning och utveckling. Här finns ett pågående utvecklingsarbete som drivs av FP-rådet med syfte att fortsatt analysera och utveckla studentens möjligheter att praktiskt öva olika undervisningsmetoder och aktiviteter.

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt (VF)

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt i examensordningen.

Mål

VF visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån *relevanta vetenskapliga, samhällliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna, i synnerhet barnets rättigheter enligt barnkonventionen, samt en hållbar utveckling*

Nedan exemplifieras hur utbildningen, genom olika kursers lärandemål, ger förutsättningar för studenten att uppnå examensmålet VF.

Tabell 12 Exempel på kurser som behandlar examensmålet VF

Kurs	Exempel på lärandemål som svarar mot examensmålet	Nivå
UK-Allmändidaktik/ demokrati/ utbildningshistoria	-relatera förskollärares uppdrag till samhällets styrdokument, FN:s konvention om barnets rättigheter, politiska mål samt barn som demokratiska aktörer	G1
	-diskutera förskolans värdepedagogiska och demokratiska fostransuppdrag samt förskollärares yrkesetik	
UK-Dokumentation	-diskutera etiska aspekter, t ex barns perspektiv och rättigheter, i samband med dokumentation, uppföljning och utvärdering av den pedagogiska verksamheten	
VFU 2	-beakta styrdokumentens värdegrund i planering och undervisning	

VFU 3	-reflektera över den egna planeringen och sitt professionella agerande i relation till förskolans värdegrund, med särskild tonvikt på jämställdhet -visa förmåga att i sitt ledarskap beakta demokratiska värderingar och barns delaktighet	G2
FP-Teknik/NO	-analysera naturvetenskaps- och teknikundervisning i förskolan utifrån perspektiven genus, språk och hållbar utveckling	
UK-Sociala relationer/ledarskap	-beskriva innebörder av grundläggande begrepp kring mobbning och andra former av kränkningar -analysera förskollärares ledarskap utifrån yrkesetiskt perspektiv	G3
UK-Specialpedagogik	-redogöra för styrdokument med avseende på specialpedagogisk verksamhet samt internationella överenskommelser avseende barns rättigheter	
UK-Förskoleutveckling	-kritiskt granska olika utvärderingsformer/metoder med hjälp av forskning samt analysera deras lämplighet för att utveckla förskolans verksamhet	AV
VFU 6	-använda ett professionellt och etiskt förhållningssätt i samverkan med barn, personal och vårdnadshavare	

Exemplen ovan visar hur utbildningens kurser genom specifika lärandemål stödjer studenters lärande i förhållande till examensmålet. De aktiva verben signalerar successivt ökade krav och stödjer studenten att ta aktiv roll i lärandet. På **G1**-nivå ska studenten visa förmåga att *beakta* demokratiska värderingar och visa *lyhördhet* för barns utveckling och förmågor. På denna nivå sker en introduktion av examensmålet olik delar. I fokus står demokratifrågor och samspeksfrågor men även frågor om vad vetenskap är, och olika vetenskapliga och samhällsliga perspektiv diskuteras. På **G2**-nivå sker en fördjupning då studenten i större utsträckning ska visa förmåga att agera och reflektera i relation till examensmålet. Det handlar exempelvis om att visa förmåga att i sitt ledarskap *beakta* demokratiska värderingar och barns ledarskap och visa *lyhördhet* för barns behov och förmågor. På **G3**-nivå får studenten möta ett innehåll som handlar om att som förskollärare ha kunskap för att upprätthålla barns rättigheter och verka för hållbar utveckling. Detta sker genom kunskap om specialpedagogiska perspektiv och sociala relationer för att motverka mobbning och kränkning, och analys av förskollärares ledarskap utifrån ett yrkesetiskt perspektiv. På **AV**-nivå ska studenten visa förmåga att *kritiskt granska* utvärderingsformer och kunna *använda* ett professionellt -och etiskt förhållningssätt under avslutande VFU.

Hur utbildningens utformning och genomförande stödjer examensmålet

Examensmålet övas och examineras i UK-, FP- och VFU-kurser och utgör ett centralt innehåll i utbildningen. För att analysera och visa hur examensmålet uppnås har en nedbrytning skett i tre olika delar: 1) kunna göra bedömningar i den pedagogiska praktiken utifrån olika vetenskapliga och samhällsliga perspektiv, 2) kunna göra bedömningar utifrån etiska aspekter med beaktande av mänskliga rättigheter och barns rättigheter, och 3) med beaktande av hållbar utveckling (se färgkodning i examensmålet ovan). Tabellen nedan visar hur dessa tre områden berörs i undervisningen och hur examinationen bidrar till att studenten kan nå examensmålet.

Tabell 13 Hur kursers utformning och genomförande stödjer examensmålet

Kurs	Exempel på lärandemål	Lärandeaktiviteter som behandlar lärandemålet	Examination	
UK-Allmändaktik/ demokrati/utbildningshistoria G1	-relatera förskollärares uppdrag till samhällets styrdokument, FN:s konvention om barnets rättigheter, politiska mål samt barn som demokratiska aktörer -diskutera förskolans värdepedagogiska och demokratiska	Föreläsningar (5) – Barn, barndom & samhälle i historien – Förskolans demokratiska uppdrag & barns delaktighet – FN:s konvention om barnets rättigheter – Värdepedagogik i förskolan – De globala målen i relation till förskolan	Seminarier (3) – Förskolan & dess styrdokument – Värdepedagogik & barns rättigheter Barns delaktighet & förskollärares yrkesetik Handledning – Grupparbete: sociala kategoriseringar och barns rättigheter	Gruppuppgift där studenten fördjupar sig kring ett av områdena: genus, klass, ålder, etnicitet eller funktionalitet Exempel på kriterier för godkänt -Att det berörda området redogörs för på ett tydligt sätt och relateras till Barnkonventionen och förskolans styrdokument -Att gruppens gemensamma presentation använder litteratur och styrdokument på ett tydligt sätt Hemtentamen Behandlar barns rättigheter och förskollärares yrkesetik Exempel på kriterier för godkänt

	fostransuppdrag samt förskollärares yrkesetik	Workshops (2) – Drama: barns rättigheter. Leds av kursmentorer med fokus på yrkesetiska dilemman i förskolan		-med stöd av litteratur diskuterar ovan beskrivna frågeområden -använder sig av den litteratur och de styrdokument som efterfrågas på ett tydligt sätt
FP-Teknik/NO G2	-analysera naturvetenskaps- och teknikundervisning i förskolan utifrån perspektiven genus, språk och hållbar utveckling	Föreläsning (2) – Genus & jämlikhet – Teknik är mer än lego	Laborationer (2) – Teknik & hållbar utveckling i relation till kön & genus – Uppgift där studenterna ska analysera en planering utifrån genus. Relateras till VFU-kurs (VFU 4)	Skriftlig uppgift Göra en tematisk ämnesövergripande planering där genus särskilt beaktas Exempel på kriterier för godkänt -skrivit fram ett tematiskt upplägg kring NO/teknik i förskolan med utgångspunkt i en barnbok och förskolans läroplan -kritiskt analyserar, med hjälp av litteratur, utifrån perspektiven hållbar utveckling och genus.
UK- Förskoleutveckling G3	-kritiskt granska olika utvärderingsformer /metoder med hjälp av forskning samt analysera deras lämplighet för att utveckla förskolans verksamhet	Föreläsningar (7) – Kvalitet i förskolan – Kvantitativ metod – Utvärdering i förskolan – Systematiskt kvalitetsarbete – Pedagogisk dokumentation – 2 st praktik-föreläsningar Workshop (3) – Kvantitativ metod/enkäter – Metoder och modeller – Likabehandlingsplaner, med kursmentorer	Seminarium (3) – Uppdrag – Kvalitet – Utvärdering	Gruppuppgift Grupparbete där studenten designar ett utvecklingsarbete samt sätter upp mål för detta Exempel på kriterier för godkänt -kritiskt granska olika utvärderingsformer/ metoder med hjälp av forskning samt analysera deras lämplighet för att utveckla förskolans verksamhet -visar förmåga att designa ett utvärderingsprojekt som stöd för utveckling av förskolans verksamhet i relation till uppsatta mål

1) *Kunna göra bedömningar i den pedagogiska praktiken utifrån olika vetenskapliga och samhällliga perspektiv:* Genomgående i utbildningen övas studenten i att förstå och bedöma den pedagogiska praktiken utifrån vetenskapliga och samhällliga perspektiv. Det handlar dels om att praktiken ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, dels om att förstå förskolans samhällsuppdrag. I VFU-kurserna (t.ex. VFU 2) ska studenten utgå från det samhällliga uppdraget när undervisningen planeras och genomförs. Ett annat exempel på hur detta tas upp i utbildningen är UK-Förskoleutveckling där studenten ska kunna granska olika utvärderingsformer/metoder med hjälp av forskning, och analysera deras lämplighet för att utveckla förskolans verksamhet. Studenten ska också själv kunna formulera mål och kriterier samt designa ett utvecklingsprojekt. För att kunna genomföra detta måste studenten kunna värdera förskolans utvecklingsbehov och relatera detta till samhällliga perspektiv, t.ex. styrdokument, men också kunna värdera forskning för att på så sätt kunna ställa upp kriterier för kvalitet inom olika områden.

2) *Bedömningar utifrån etiska aspekter med beaktande av mänskliga rättigheter och barns rättigheter övas och prövas:* Den del av examensmålet som fokuserar på etiska aspekter, och mänskliga rättigheter och barns rättigheter, övas och prövas under utbildningen. Barns rättigheter utifrån olika perspektiv genomsyrar utbildningen då det är en central del i förskolans styrdokument. Det är också väsentligt i relation till exempelvis synsätt på barn, pedagogers förhållningssätt, ledarskap och mångfaldsfrågor. I tabellen ovan ges även exempel på hur yrkesetik både presenteras, diskuteras och problematiseras på olika sätt. Studenten får möta innehållet och får stöd genom en variation av lärandeaktiviteter. Flera av lärandeaktiviteterna bygger på studenternas eget utforskande, exempelvis genom grupparbete då de själva väljer område inom tematiken eller inför seminarier ska formulera frågeställningar. Återkommande

sker också en koppling mellan teoretisk kunskap och koppling till yrkespraktiken. Det handlar exempelvis om att som student få möta forskning om yrkesetik, problematisera det i relation till en samhällskontext, relatera till styrdokument, diskutera yrkesetiska dilemman för att sedan under VFU få reflektera i relation till sitt eget agerande. Det ställs också krav på att studenten ska använda sina kunskaper för att värdera vilken betydelse t.ex. barns rättigheter och nationell och internationell styrning av förskolan får för konsekvenser för pedagogisk praktik. Bl.a. ställs krav att studenten utifrån kunskap om t.ex. ledarskap (UK-Sociala relationer/ledarskap och Specialpedagogik) också kan värdera denna kunskap i relation till pedagogiskt arbete.

Examensmålet belyses även inom VFU, då värderingsförmåga prövas i relation till den pedagogiska praktiken och studenten ska kunna använda ett professionellt och etiskt förhållningssätt i samverkan med barn, personal och vårdnadshavare samt beakta barns rättigheter.

3) *Beaktande av hållbar utveckling*: Begreppet *hållbar utveckling* berörs utifrån ett vitt perspektiv där såväl social som ekonomisk och ekologisk hållbarhet berörs. Begreppet *hållbarhet* fördjupas specifikt i kursen FP-Teknik/NO där studenten får problematisera de olika aspekterna av hållbar utveckling i relation till en förskolepraktik. Studenten läser litteratur om hållbar utveckling och gör även en examinationsuppgift där NO/Teknik ska planeras, kritiskt granskas och analyseras utifrån ett hållbarhetsperspektiv, vilket kväver förmåga att värdera kunskap om hållbar utveckling i relation till barns lärande. I kurserna UK-Allmändidaktik/demokrati/utbildningshistoria (G1), FP-Estetiskt lärande 1 (G1), och UK-Sociala relationer/ledarskap (G3) berörs social hållbarhet specifikt, med fokus på sociala relationer mellan barn och mellan barn- och vuxna. I kursen FP-Pedagogiskt ledarskap (AV) behandlas ett hållbart ledarskap i relation till barns delaktighet.

Utvecklingsområden

Analysen visar att flera aspekter av relevans för detta examensmål kan sägas genomsyra utbildningen. Den visar emellertid också att begreppet hållbar utveckling sällan är direkt synligt i lärandemål och aktiviteter. Det finns undervisningsinnehåll som på olika sätt knyter an till aspekter av social hållbarhet och undervisning för hållbar utveckling men detta är inte explicit i kursplaner och studiehandledningar. Ett utvecklingsområde är därför att på explicitgöra detta på lärandemålsnivå. Arbetet handlar om att se över kursplaner och studiehandledningar, och även hur man i föreläsningar och i val av litteratur synliggör kunskapsområdet. Dessutom ser vi behov av att lärarkollegiet erhåller fortbildning om hållbar utveckling vilket planeras hösten 2018.

Jämställdhet

Bedömningsgrund:

Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

Jämställdhet: visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten

Jämställdhet vid LiU och lärarprogrammen

LiU arbetar aktivt med att integrera ett genusperspektiv i all utbildning med utgångspunkt i LiUs plan för jämställdhetsintegrering (Dnr LiU-2017-00543). LiUs övergripande arbete har sedan brutits ned till Utbildningsvetenskaps plan för Jämställdhetsintegrering (Dnr LiU-2017-1558), vilken omfattar en rad åtgärder för att verka för jämställdhet och där flertalet av dessa åtgärder är riktade mot grundutbildning. Sedan 2005 finns en *genuslektor* per fakultet/område (4 st), som i sin anställning (ca 25%) arbetar med att: 1) öka medvetenhet och kunskap om genusperspektiv i utbildning, och 2) utveckla pedagogiska modeller för bestående arbete med jämställdhets- och genusaspekter. Genuslektorn vid UV får sitt uppdrag av SUV, som också följer upp arbetet och fastställer en årlig handlingsplan. I uppdraget ingår att möta, stötta och samarbeta med lärare, att samverka med studentkårer och studeranderepresentanter, och att delta i nämnder och ledningsgrupper för att förankra jämställdhetsarbetet och vara en resurs i planering och utvecklingsarbete. Uppdraget omfattar inte bara genusfrågor utan också andra perspektiv som ingår i arbetet för lika villkor, såsom etnicitet och funktionsvariation. En prioriterad del av uppdraget

under 2018-2020 är att leda och samordna UVs arbete med jämställdhetsintegrering, utifrån LiU:s respektive UVs handlingsplan. Genuslektorn arbetar systematiskt med genomlysningar och uppföljningar, och har bl.a. granskat arbetet med genusinkludering i den utbildningsvetenskapliga kärnan, och lett diskussioner kring olika former av segregation i relation till lärarutbildning. Genuslektorn deltar vidare i nationell och internationell samverkan kring genus och jämställdhet i högre utbildning.

Jämställdhet i Förskolläraryrket

Programmets studenter ska lämna sin utbildning med tillräckliga kunskaper om genus och jämställdhet för att i mötet med barn och vuxna kunna säkerställa en likvärdig utbildning, d.v.s. att de själva i framtiden kan lägga upp en undervisning som utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar såsom jämställdhet. Jämställdhetsperspektivet integreras därför på olika sätt i utbildningens utformning och genomförande. I beställningen till institutionerna, av utbildningsuppdrag inom förskolläraryrket, föreskrivs att perspektiven internationalisering, genus, klass och etnicitet ska beaktas vid utformning av kurserna, och att detta kan synliggöras i lärandemål, kursinnehåll, arbetsformer eller kurslitteratur (Dnr LiU-2014-00073). Genuslektorn gjorde under 2015-2016 en uppföljning och analys av progression i genus- och mångfaldsfrågor på förskolläraryrket, vilken också utgjorde utgångspunkt för en vetenskaplig artikel (Kreitz-Sandberg 2016¹). Uppföljningen och analysen gjordes i samråd med PUL, kommunicerades på programmöten och har utgjort utgångspunkt för vidare arbete med jämställdhet både som form och innehåll.

För att säkerställa att studenterna uppnår examensmålet om jämställdhet när examen utfärdas har det brutits ned i kursspecifika lärandemål. Detta exemplifieras i följande tabell.

Tabell 14 Exempel på kurser som behandlar examensmålet

Behandlas specifikt i följande kurser	Exempel på lärandemål som svarar mot examensmålet	Nivå
UK-Allmäändidaktik/demokrati/utbildningshistoria	-diskutera förskolans värdepedagogiska och demokratiska fostransuppdrag samt förskollärares yrkesetik -redogöra för hur sociala kategorier bidrar till inkludering, exkludering och kategorisering i ett historiskt och samtida perspektiv	G1
FP-Barns livsvillkor 1	-redogöra för hur olika sociala kategorier, specifikt genus, inverkar på barns kognitiva och socioemotionella utveckling -redogöra för vilka konsekvenser olika synsätt på barn kan få för barns vardagsliv i förskolan	
FP-Lek	-diskutera estetiska läroprocesser som redskap för lärande och utveckling under beaktande av olika faktorer såsom etnicitet, genus och klass	
VFU 3	-reflektera över den egna planeringen och sitt professionella agerande i relation till förskolans värdegrund, med särskild tonvikt på jämställdhet	G2
FP-Teknik/NO	-analysera naturvetenskaps- och teknikundervisning i förskolan utifrån perspektiven genus, språk och hållbar utveckling	
UK-Sociala relationer/ledarskap	-analysera barns och förskollärares samspel i förskolan utifrån socialpsykologiska perspektiv och perspektiv på makt och genus	G3
FP-Pedagogiskt ledarskap	-redogöra för och analysera det pedagogiska ledarskapets betydelse för jämställdhet och jämlikhet i den pedagogiska verksamheten	AV
VFU 6	-självständigt konkretisera styrdokumentens innehåll i den pedagogiska verksamheten och anpassa dem till barns skilda förutsättningar	

Exemplen ovan visar hur utbildningens kurser genom specifika lärandemål på samtliga progressionsnivåer stödjer utvecklingen av studenternas förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten. Lärandemålen på **G1**-nivå präglas av att studenten ska kunna *redogöra för*, och *diskutera* olika aspekter där jämställdhet återkommande beaktas. På **G2**-nivå ska studenten kunna visa förmåga att *redogöra för* och *analysera* faktorer där jämställdhet är en återkommande aspekt. På **G3**-nivå ska studenten med hjälp av perspektiv på makt och genus analysera

¹ Susanne Kreitz-Sandberg, Improving Pedagogical Practices through Gender Inclusion: Examples from University Programmes for Teachers in Preschools and Extended Education, *International Journal for Research on Extended Education*, 2016. 4(2), pp. 71-91.

barns och förskollärares samspel. Studenten ska även visa förmåga att reflektera över sitt eget professionella agerande i relation till jämställdhet. På **AV**-nivå ska studenten *problematisera* och *kunna dra slutsatser* och i VFU kunna ta ett *helhetsansvar* i enlighet med styrdokument där jämställdhet är en central aspekt. De aktiva verben överensstämmer med dem som används i progressionskartan. Utbildningens kurser bidrar därmed genom en tydlig progression i att stödja examensmålet om jämställdhet. Det är kurser inom såväl UK, FP, och VFU som tillsammans erbjuder en tydlig väg för studenten mot att på avancerad nivå kunna dra slutsatser kopplade till den egna professionen. I det följande analyseras vidare hur examensmålen, efter att ha brutits ned i kursspecifika lärandemål, behandlas genom lärandeaktiviteter och examination, och hur utbildningen därmed stödjer examensmålet jämställdhet.

Hur utbildningens utformning och genomförande stödjer bedömningsgrund jämställdhet

I Tabell 15 exemplifieras hur en enskild kurs är upplagd för att främja studenters lärande kring jämställdhet.

Tabell 15 Hur kursers utformning och genomförande stödjer examensmålet

Kurs/ Nivå	Exempel på lärandemål	Lärandeaktiviteter som behandlar lärandemålet	Examination
FP-Pedagogiskt ledarskap AV	-redogöra för och analysera det pedagogiska ledarskapets betydelse för jämställdhet och jämlikhet i den pedagogiska verksamheten	Föreläsning (1) - Pedagogiskt ledarskap Seminarium (1) - Pedagogens förhållningssätt	Skriftlig rapport med syfte, frågeställningar och litteraturoversikt. Studenten formulerar område utifrån kursens tematik Exempel på kriterier för godkänt -analyserar hur förskollärare med utgångspunkt i läroplanens skrivningar kan arrangera en verksamhet som bidrar till barns möjligheter till inflytande, jämställdhet, jämlikhet, lika villkor samt ämneskunnande -diskuterar hur förskollärare kan leda verksamheten så att barn får möjlighet till inflytande, jämställdhet, jämlikhet och lika villkor.

Under utbildningen får studenterna vid Förskolläraryrket möta jämställdhets- och jämlikhetsfrågor som en del av kursinnehållet både i föreläsningar, seminarier och litteratur. Normkritiska inslag finns tidigt i utbildningen (termin 1) där exempelvis olika föreställningar kring manlig/ kvinnligt, pojktigt/ flickigt problematiseras i relation till läraruppdraget. Jämställdhet följs sedan på olika sätt upp under hela utbildningen, exempelvis i relation till barns lek, barnlitteratur och NO/Teknik i förskolan med koppling till professionsfrågor. För att alla studenter ska ges möjlighet att komma till tals organiseras undervisning, t.ex. seminarier, i både större och mindre grupper, och det finns en medveten strävan efter att fördela talutrymmet så jämnt som möjligt. Kursen FP-Pedagogiskt ledarskap, som redovisas i tabellen, har ett innehåll som specifikt berör jämställdhet. Undervisningen är varierad och studenten får möta innehåll om jämställdhet i relation till flera olika aspekter, t.ex. ledarskap och barns delaktighet. Tabellen visar att lärandemål och lärandeaktiviteter följs upp i examination, där studenten både i grupp och enskilt ska kunna lyfta frågor om organisering av lek utifrån genus och jämställdhet.

Målsättningen är att jämställdhet ska vara en integrerad del av utbildningen och det behandlas bl.a. i relation till områden som barns lek, identitetsutveckling och estetiskt lärande. I flera av kurserna finns ett professionsperspektiv, då studenten på ett tydligt sätt relaterar till förskolepraktiken genom att exempelvis studera olika lärandeaktiviteter på förskolan eller problematisera lek utifrån jämställdhetsaspekter. Även i VFU-kurser finns särskilda lärandemål där värdefrågor kommer i fokus, och övas och prövas i progression. Examinationerna svarar emot specifika lärandemål och knyter an till de lärandeaktiviteter som genomförts, vilket skapar samstämmighet. Studenten stöttas av föreläsningar och seminarier för att utveckla ett självständigt analytiskt förhållningssätt.

Vad avser utformningen av kurserna strävar vi mot en *genusmedveten undervisning*, vilket betyder att jämställdhet ska beaktas både i form och innehåll. Det innebär att undervisningen ska präglas av jämställdhet, och i alla kursplaner tydliggörs att "Kursen bedrivs på ett sådant sätt att både mäns och kvinnors erfarenhet och kunskaper synliggörs och utvecklas". En genomlysning har också gjorts av

kurslitteraturen, för att tillse att denna representeras av både kvinnor och män. Våra kurser bemannas i den mån det är möjligt av både kvinnor och män, som föreläsare, kursansvariga och seminarieledare. Jämställdhet är även något som problematiseras i relation till studentgruppens sammansättning. Könsfördelningen bland studenterna är mycket snedfördelad (ca 94% kvinnor och 6 % män), vilket vi ser som ett av de utvecklingsområden vi behöver arbeta med (se nedan).

Utvecklingsområden

Analysen har visat att utbildningens utformning, genomförande och examination säkerställer att examensmålet uppnås. Vi kan konstatera att de olika aspekter som målet specificerar täcks och att det finns en tydlig progression. Genus och jämställdhet är perspektiv som belyses genomgående under utbildningen i relation till olika kursinnehåll, vilket även genuslektorns genomlysning visade.

Arbete med breddad rekrytering och jämställdhetsintegrering pågår vid LiU och UV enligt fastställda handlingsplaner. Ett led i detta arbete är att hitta fungerande vägar få in fler män att utbildning sig till, och arbeta som, lärare i förskola och grundskola. Några pågående åtgärder är en översyn av rekryteringsmaterial och en undersökning av situationen för män i förskolan och skolans yngre år. Detta för att verka för jämställdhet genom att försöka utjämna könsfördelningen vid våra lärarutbildningar, men även för att identifiera faktorer som kan bidra till denna ojämställdhet såsom olika förväntningar och bemötande utifrån kön. I detta arbete sker en samverkan med kommuner i regionen för att ta ett samlat grepp om frågorna. På förskolläraryrket har ett arbete påbörjats i samråd med studenter, för att ge stöd till den minoritet av män som går utbildningen. De manliga studenterna har själva önskat ett nätverk för att kunna diskutera t.ex. förväntningar som kan finnas på män i förskolan, och en oro i relation till debatt om övergrepp i förskolan. I detta arbete har även verksamma manliga förskollärare involverats. Ett arbete har även påbörjats med syfte att rekrytera fler manliga förskollärare som handledare, vilket vi ser som viktigt för att bredda mångfalden bland handledare.

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder:

Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp. Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling, och återkoppling sker till relevanta intressenter

Lärosätet verkar för att studenten genomför utbildningen inom planerad studietid.

Enligt LiUs modell för kvalitetssäkring (Dnr LiU-2017-01507) granskas och kvalitetssäkras Förskolläraryrket, liksom lärosätets övriga utbildningar, i en 6-årscykel. År ett i cykeln upprättar PUL en *kvalitetsrapport* som innehåller beskrivning och analys av nyckeltal, måluppfyllelse, forskningsanknytning, lärarkompetens, arbetslivsperspektiv, studentperspektiv och jämställdhetsperspektiv. Rapporten diskuteras, bearbetas och förankras i programmet med lärar-, studerande- och arbetslivsrepresentanter. Den färdiga rapporten ligger sedan till grund för granskning vid en *fakultetsdialog* där styrkor och utvecklingsområden diskuteras. Dialogen, i vilken bl.a. dekanus och studeranderepresentanter deltar, mynnar ut i en bedömning och ett förslag till *handlingsplan* som sedan behandlas och fastställs av SUV. De åtgärder som handlingsplanen föreskriver genomförs under år två till sex i cykeln och avrapporteras till SUV genom programmets verksamhetsberättelser år tre och fem. I enlighet med UVs tidsplan hålls dialog för förskolläraryrket under 2019, och handlingsplan fastställs av SUV. Kvalitetssäkringsprocessen kräver insamling och sammanställning av ett omfattande material, och därför har UV tagit fram en matris för måluppfyllelse av examensmålen och en frågelista som är anpassad för lärarutbildningarna. Den fylls i av kursansvariga, studierektorer och avdelningschefer m.fl. och innehåller de uppgifter som ska ligga till grund för beskrivning och analys i kvalitetsrapporten.

Andra systematiska uppföljningar som ligger som grund för kvalitetssäkrande åtgärder är:

- Lärarkonventets alumnuundersökningar
- LiUs centrala studentundersökningar

- UVs beställningsutvärderingar
- UVs fakultetsinventeringar med matriser till studierektorer och kursansvariga
- UVs årliga budget- och verksamhetsdialoger med institutionerna
- Årliga genomströmningsanalyser
- Formativa kursutvärderingar (muntliga och skriftliga) under kursers gång
- Webbaserad utvärdering efter varje avslutad kurs, och årlig uppföljning av resultaten på programnivå
- Uppföljningar av VFU-placeringar efter varje VFU-period

De generella och riktade uppföljningar som listas ovan leder till att utvecklingsområden identifieras och åtgärder vidtas i olika fora (se avsnittet "Bakgrund" för redogörelse av programmets organisation för ledning och kvalitetssäkring). Nedan redovisas hur olika former för uppföljning används, hur detta leder till åtgärder och hur återkoppling sker till relevanta intressenter.

Uppföljning av studenters perspektiv

Uppföljning av studenters perspektiv sker på program-, samt kursnivå. Vart tredje år genomför LiU *Studentundersökningen* som fokuserar på allt ifrån den enskilda utbildningen till centrala stödstrukturer och studiemiljö. På basis av undersökningen definierar PUL tillsammans med UK- och FP-råd konkreta åtgärder i en handlingsplan. Handlingsplanen beslutas av SUV och PUL ansvarar för att de beslutade åtgärderna genomförs (se aktuell handlingsplan Dnr LiU-2018-00874).

På kursnivå görs uppföljningar av studenters synpunkter via LiUs digitala *kursvärderingssystem KURT* (fr ht-18 *Evaluat*), samt via *formativa kursutvärderingar* under kursers gång. Kursansvarig och kursens lärarteam har ofta möten inför och efter en kurs för att diskutera utvärderingsresultaten och utveckla kursens innehåll och form. PUL, UK- och FP-ansvariga har ett övergripande ansvar att säkerställa att ändringar i UK- och FP-kurser inte påverkar variation i undervisningsformer och examination, sammanlänknings mellan kurser, eller utbildningens progression. UK- och FP-råden är därför viktiga fora för utvecklingsarbete och åtgärder. Studierektorerna (SR) på respektive värdinstitution deltar regelbundet i FP- och UK-råd och driver även kvalitetsarbete på institutionen genom lärar- och kursansvarigmöten.

Exempel på vidtagna åtgärder: omarbetning av termin 1

Ett konkret exempel på hur studenters och lärares utvärdering används för att identifiera utvecklingsområden och vidta åtgärder är omorganiseringen av kurser termin 1 som initierades år 2016. Omorganiseringen bygger på en samlad analys av de synpunkter som framkommit från studenter och lärare. Synpunkterna handlade om att (1) den första kursen, som tidigare var på 5 hp, uppfattades som stressig av studenterna. Kursansvarig beskrev kursen i termer av att det var för mycket att ta in på för kort tid och att det kändes fel att redan första dagen informera om hur studenten anmäler sig till en tentamen. (2) Studenter med sen antagning hade svårt att komma ifatt i den första kursen då den var kort. (3) Den akademiska introduktionen uppfattades som otydlig. (4) Studenter med liten erfarenhet av förskolan uttryckte att det var svårt att koppla samman teori och praktik. För att ta ett samlat grepp kring dessa synpunkter och vidta långsiktiga åtgärder öppnades hela terminen upp och ett arbetslag med kursansvariga, studierektor och kursmentorer såg över terminens hela struktur. Som svar på de upplevda problemen vidtogs följande åtgärder: terminens första och tredje kurs slogs samman till en längre kurs för att på så sätt kunna sprida ut komplext innehåll över tid och för att öka möjligheterna att återkomma till både olika innehåll och praktisk information som studenten behöver i början av sin utbildning. I samband med det skapades ett arbetssätt där kurslärare följer seminariegrupper genom hela kursen för att bättre kunna stötta, följa upp och svara på frågor. Dessa åtgärder svarar upp mot synpunkterna (1) och (2). Den akademiska introduktionen (3) spreds ut över terminen, dels för att all akademisk introduktion inte skulle komma på en gång och dels för att olika innehåll, t.ex. artikelsökning, skulle kunna läggas in i relation till uppgifter där det finns en konkret nytta av artikelsökning. För att tydliggöra kopplingen mellan teori och praktik (4) introducerades ett arbete med konkreta fall² där en och samma beskrivning av en situation på förskolan används i samtliga kurser i termin 1 för att på så sätt kunna hjälpa studenterna att se sambandet mellan teori och praktik. Även kursmentorernas funktion sågs över så att de fick en tydligare roll i alla terminens kurser.

² Detta arbete beskrivs mer ingående i Lago, L., Vladavic, A. & Elvstrand, H. (2016). Ett fall framåt: Case i förskolläraryrket. *Venue*.

Exempel på planerade och vidtagna åtgärder: akademisk introduktion

I Studentundersökningen 2017 framgick att studenter på förskolläraryrket önskar en tydligare introduktion till programmet och studierna. Mot bakgrund av det pågår ett arbete med att utveckla modellen för akademisk introduktion i programmet genom att bland annat införa nya generella moment som fokuserar på muntlig presentationsteknik och på hur studenterna kan arbeta på ett professionellt sätt i grupp (se fler exempel avseende akademisk introduktion under genomströmning nedan). Ytterligare en åtgärd som vidtagits är införandet av studiementorer, dvs studenter som går i högre årskurser agerar studiementorer för att hjälpa till att introducera nyantagna studenter till programmet och till akademiska studier. Som ett ytterligare steg för att öka tydligheten i studenternas introduktion görs nu en översyn av studiehandledningar.

Återkoppling

Återkoppling av vidtagna åtgärder till lärare sker främst i kursteamsmöten inför en kommande kursomgång men också i berörda råd och lärarmöten. Återkoppling till studenter sker framförallt vid kursintroduktion där kursansvarig informerar om hur kursen har utvecklats och om bakgrunden till vidtagna åtgärder. Återkoppling till studenter sker också via råden där studentrepresentation finns. Ett område för utveckling är att återkoppla till studenter efter avslutad kurs. Idag informeras främst kommande studenter, dvs de som ska gå kursen. Ett arbete har därför initierats för att hitta former för hur LiUs digitala lärplattform, Lisam, kan användas för återkoppling av åtgärder till studenter efter avslutad kurs.

Uppföljning av genomströmning

Olika typer av genomströmningsanalyser genomförs årligen med fokus på kvarvaro, avbrott och studieprestation på program och kursnivå och utifrån kön. Analyserna görs av PUL i samarbete med UVs controller och de redovisas och diskuteras i olika programfora, i UVs budget- och verksamhetsdialoger och i verksamhetsberättelsen som presenteras för styrelsen (SUV). Kvarvaro för läsåret 2017 har legat konstant sedan utbildningen startade och ligger i de senaste mätningarna på 77%, vilket är i paritet med riksgenomsnittet. Ett kontinuerligt utvecklingsarbete sker dock för att bevara den generellt höga genomströmningen i programmet parallellt med ett aktivt arbete med *breddat deltagande*. För att ta hänsyn till studenternas olika förutsättningar och behov och ge dem möjlighet att slutföra utbildningen inom planerad studietid genomförs en rad åtgärder. Samtliga studenter ges en *akademisk introduktion* under första terminen. Här behandlas bl.a. akademiskt skrivande och studenterna får individuell formativ återkoppling på skrivuppgifter för att utveckla sitt skrivande. Under 2017 och 2018 har det språkliga stödet utvecklats till att fokusera mer på riktat och återkommande stöd till studenter i behov av stöd för att utveckla sitt skrivande och slutföra sina studier. Ett generellt stöd (motsvarande 10 timmar per student och termin) erbjuds fortfarande via Språkcentrums regi till alla studenter som upplever behov av stöd för att utveckla sitt akademiska skrivande. Vidare bedriver LiU ett aktivt likavillkorsarbete genom vilket studenter med funktionsvariationer kan få extra pedagogiskt stöd vid behov. I arbetet med breddat deltagande är målsättningen att skapa förutsättningar för dels en inkluderande studiemiljö, dels undervisningsformer som stödjer studenten i sitt lärande utan att sänka kraven i relation till studenters prestationer. Konkret har arbetet lett till att formativ bedömning används i större utsträckning, och att studenter får mer undervisning som syftar till att skapa acceptans för individens olikheter. Under 2018 sker även en översyn av programmets studiehandledningar för att skapa en tydlighet gällande beskrivning av uppgifter och bedömningskriterier. Vidare pågår ett arbete med att underlätta omregistrering och examination för studenter som inte klarat sina studier i utsatt tid och säkerställa att tydlighet råder gällande strukturer för omexamination.

Exemplen ovan visar att uppföljningar genomförs på program och kursnivå för att synliggöra styrkor och svagheter i utbildningens innehåll, utformning och genomförande och att uppföljningarna omsätts i konkret kvalitetsutvecklande åtgärder och insatser för att möjliggöra för studenterna att slutföra utbildningen inom planerad studietid. Ett utvecklingsområde som alltjämt kvarstår är dock att arbeta med könsfördelningen i programmet. Av de studenter som påbörjade utbildningen 2016 var 95% kvinnor och 5% män. Av dem som under vt-17 avbröt sina studier var 76% kvinnor och 24% män. Siffrorna visar att utbildningen har en kraftig överrepresentation av kvinnor. Trots olika försök under lång tid att få fler män att ansöka till förskolläraryrket har andelen legat tämligen konstant de senaste 10 åren vid LiU och i riket totalt (4-10% män). Då detta är en fråga som fler aktörer behöver samverka kring har ett arbete

påbörjats inom LiU Skolsamverkan för att ta hjälp av skolhuvudmännen. I arbetet ingår att hitta former för att göra förskolläraryrket attraktivt både för män och för kvinnor. Konkreta utformas nu gemensamma informationskampanjer. För att göra fler män intresserade av att utbilda sig till lärare granskas digitalt och tryckt annonseringsmaterial löpande ur ett genus- och mångfaldsperspektiv. Arbeta har även påbörjats för att stödja de män som går på förskolläraryrket (se vidare avsnitt Jämställdhet).

Studentperspektiv

Bedömningsgrund:

Studenten ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.

Området Utbildningsvetenskap verkar för att studenterna ska ta en aktiv del i arbetet med att utveckla utbildningen. Detta sker bl.a. genom studentrepresentation och olika former av utvärdering.

Påverkan genom studentrepresentation och dialoger

Utbildningen har planerats och organiserats med utgångspunkt i att studenterna ska vara *representerade* i de organ som arbetar med kvalitetssäkring och utveckling. Studeranderepresentanter som utses av studentkåren ingår därför i UK-råd, FP-råd, programmöte och VFU-studentråd. Studenterna är vidare representerade i SUV (3 repr.), vilket innebär att de är delaktiga i styrning av och beslut kring UVs alla lärarutbildningar. För att verka för att studeranderepresentanterna skall ta aktiv del i styrelsens arbete träffar dekanus dem inför varje sammanträde i ett förmöte där dagordning och handlingar går igenom. För att vidare främja studenternas delaktighet och inflytande lämnar Utbildningsvetenskap ekonomiskt bidrag till kårverksamhet där studenter ersätts för sitt arbete med utbildningsbevakning och utbildningsutveckling. Studenterna har också en viktig roll i utvecklingsarbetet genom sin representation vid de *utbildningsdialoger* som hålls vid UV inom ramen för LiUs kvalitetssäkringssystem, där varje utbildning granskas och bedöms vart sjätte år. På LiU-nivå hålls också en gång per termin ett *studentledningsråd* där bl.a. rektor och fakultetsledningar medverkar. Rådet leds, och agendan sätts, av studentkårernas representanter och där tas frågor och synpunkter upp som studenterna vill framföra och diskutera med universitetsledningen.

Studenter vid förskolläraryrket är väl representerade i de olika rådsfunktionerna. Under läsåret 2017/2018 genomförs dock insatser för att säkra en *kontinuitet* i studentrepresentation. Det är en fördel om samma studenter återkommande medverkar i de olika mötesformerna eftersom det borgar för en långsiktighet i diskussionerna, då studenter som är insatta i de aktuella frågorna har större möjlighet att sätta sig in i dessa och arbeta systematiskt med att förankra diskussionerna i kår respektive studentgruppen som helhet. En utmaning gällande studentinflytande i Förskolläraryrket är de stora studentkullarna. Beslut har därför fattats om att PUL tillsammans med lärarsektionen genomför årskursvisa studentdialoger för att erbjuda fler möjligheter till inflytande. Resultatet av dessa dialoger kommer att följas upp på programmöten och programdagar.

Studenter på förskolläraryrket och PUL samverkar även gällande rekrytering (strategier och olika typer av informationsinsatser), internationalisering (implementering på program och spridning av goda erfarenheter), och *Lärarnas dag* som är en samverkansdag med fokus på det kommande yrkeslivet. PUL och lärargruppen har även dialog kring utbildningsinsatser och under våren anordnas exempelvis förstärkt undervisning kring att upptäcka sexuella övergrepp på barn. Denna satsning har initierats utifrån behov uttryckta av studenter och utifrån UKÄ:s rapport³ om vikten av att belysa dessa frågor i professionsutbildningar.

Påverkan genom utvärdering

Med syfte att ta tillvara alla studenters synpunkter och ge dem möjlighet att påverka utbildningen genomförs kontinuerliga utvärderingar. LiU använder det digitala *kursvärderingssystemet KURT* (fr ht -18 *Evaluate*) som är en webbaserad enkät med generella frågor från rektors- och UV-nivå, och frågor

³ Hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i högre utbildning, UKÄ: 2015:25

utformade av kursansvariga. Enkäten skickas till berörda studenter efter varje kurs. Enkätsvaren följs upp av studierektor, kursansvarig, och på terminsbasis även av SUV som vid behov initierar åtgärder. Studenternas omdöme om utbildningens kurser ligger generellt på hög nivå. Kursvärderingar kompletteras också med *momentvärderingar* som har en formativ funktion och utgör underlag för kursansvarig i den löpande kursutvecklingen. Utvärderingsresultat och genomförda förändringar i kurs återkopplas till studenterna genom publicering på studentportalen och vid följande kursintroduktion. Utvärdering av de olika kurserna behandlas också i FP/UK-råd och i programmöte. Där görs bl.a. jämförande analyser där någon aspekt av utvärderingen (exempelvis studentaktivitet) diskuteras i relation till olika kurser.

Förutom de formaliserade kursutvärderingarna genomförs olika typer av aktiviteter för att stimulera studenters aktivitet och inflytande på kursnivå på olika sätt. Det handlar om att *lyssna in* studenters erfarenheter och åsikter, t.ex. genom att studenter under pågående kurs i lärplattformens chatfunktion kan ställa frågor och ge synpunkter, och att lärare har fasta mötestider då studenter kan möta lärare och lyfta olika typer av frågor. På flera kurser genomförs dessutom mittkursvärderingar där synpunkter och frågor kring kursen tas tillvara. Vidare finns en pedagogisk tanke om att skapa *utrymme för valfrihet i kurser* genom att studenter uppmuntras till att göra olika typer av val och vinkla examinationsuppgifter och självständigt söka litteratur. Studenters möjlighet att vinkla uppgifter och mängden egenvald litteratur ökar i progression utifrån studievana och nivå på kurser. Vi ser även ett utvecklingsområde i relation till studentinflytande som handlar om att möta mångfalden av studenter och deras olika behov och anpassa undervisningen till en heterogen studentgrupp

För att följa upp studenternas perspektiv på hur väl utbildningen förbereder för arbetslivet, och initiera ett kontinuerligt kvalitetsarbete, genomförs programutvärderingar med studenter som är i slutet av sin utbildning. Resultatet utgör, tillsammans med resultaten från Lärarutbildningskonventets alumnieenkät och UVs kursvärderingar, underlag för ett kontinuerligt kvalitetsarbete. Genom programutvärderingar och kursuppföljning följs utbildningen alltså upp i relation till användbarhet och förberedelse för arbetslivet. Åtgärderna som vidtas återkopplas till studenter genom de studeranderepresentanter som ingår i programmets olika möten/råd.

Arbetsliv och samverkan

Bedömningsgrund:

Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.

Förskolläraryrket har formats med fokus på att det ska vara relevant och förbereda studenterna för förskolläraryrket, vilket kommer till uttryck i kursplanerna och exemplifieras under *Utformning, genomförande och resultat* i självvärderingen.

Förberedelse för ett föränderligt arbetsliv

Kompetensmässigt vilar utbildningen på två ben; forskning och utbildningsmiljöer inom universitetet och förskolemiljöer i regionen. En ständig växelverkan mellan dessa miljöer präglar utbildningen vilket syftar till att skapa goda förutsättningar för den studerande att successivt utveckla sitt professionella kunnande och förbereda sig för arbetslivet. I syfte att förbereda studenterna för arbetslivet integreras ett arbetslivsperspektiv i enskilda kurser inom programmet. Exempelvis ingår *förskollärares uppdrag och praktiska arbete* som en röd tråd genom de UK-kurser som inleder och avslutar utbildningen. Genomgående kopplas kursernas innehåll till förskolans verksamhet och till gällande styrdokument. Därtill kopplas innehållet i utbildningens förskolepedagogiska kurser till förskollärares uppdrag och roll. Kursvärderingarna visar att studenterna rankar yrkesrelevansen högt, framförallt i VFU (4,5) men både FP (4,2) och UK (4,2) får hög värdering av yrkesrelevans. Genomsnittssiffran bedömer vi som hög, men vi ser att utveckling av

enskilda kurser behövs för att ytterligare tydliggöra yrkesrelevansen, t.ex. UK-Teori/metod och FP-Examensarbete som studenterna inte lika tydligt bedömer som yrkesrelevanta.

För att förbereda studenterna inför förändringar i arbetslivet ingår i flera kurser ett fokus mot hållbar utveckling, internationalisering/mångkulturalitet, digitalisering och media- och informationskunnighet (MIK). I förskolläraryrket pågår utveckling inom alla dessa områden. I relation till hållbar utveckling finns betydande innehåll, inte minst i de förskolepedagogiska kurserna och UK Sociala relationer och ledarskap. Inriktningsbeskrivning (LiU-2013-01577) för förskolepedagogik har många likheter med definitionen av undervisning för hållbar utveckling, där fokus i båda är demokratiska arbetsätt, delaktighet, inflytande och en mångfald av pedagogiska metoder. I kursen FP-Teknik/NO berörs hållbar utveckling utifrån naturvetenskapliga och tekniska perspektiv. I relation till undervisning för hållbar utveckling utgår man från tematiska exempel som bygger på en mångfald av pedagogiska metoder, såsom vattnets naturliga respektive tekniska kretslopp, ekologi som en relation mellan människa, teknik och natur, eller kommunikation och transportsystem ur ett barns synvinkel.

I relation till mångkulturella frågor introduceras studenterna redan i första kursen, UK-Allmändidaktik/demokrati/utbildningshistoria, till frågor som rör sociala kategorier som ålder, genus, etnicitet, klass, och barn som demokratiska aktörer. FN:s konvention om barnets rättigheter (UNCRC) i relation till begrepp som barnperspektiv och barns perspektiv belyses också. Social kategorisering återkommer och fördjupas t.ex. i kursen FP-Barns livsvillkor 2 som anknuter till olika sociala kategorier, vilket gör att förändringar t.ex. när det gäller migration blir aktuellt. Detta tas specifikt upp i föreläsningen "Barn, barndom och migration: samhällsförändringar och barns förändrade livsvillkor som möjlighet och utmaning i förskolan" men berörs även på andra sätt. Vidare tas mångfaldsfrågor upp i förhållande till språk i kursen FP-Språk 1 som behandlar flerspråkig utveckling och belyser hur barns olika förutsättningar (t.ex. ålder, genus, etnicitet och klass) påverkar deras språkutveckling. Inom området flerspråkighet och språkpolicy i förskolan finns även pågående forskningsprojekt på ISV och TEMA vars resultat kommer studenterna till del.

Sedan hösten 2015 har förskolläraryrket deltagit i det nationella projektet *The Academic Value of Mobility* som drivs av UHR. Förskolläraryrket vid LiU är där representant för lärarutbildning, då de andra deltagande utbildningarna i projektet kommer från andra discipliner. Inom ramen för projektet har fokus varit att utveckla metoder för att öka studenters mobilitet, men också att arbeta för att öka "internationalisering på hemmaplan" då förskolläraryrket behöver erbjuda kunskap om mångkultur. Arbetsmetoder i projektet har varit att se över lärandemål, utveckla vägledningsinsatser och tillsammans med studenter arbeta med olika typer av internationaliseringsinsatser. Arbetet har resulterat i ett programhjul där de olika internationaliseringsinsatserna beskrivs.

Vi ser också ett utvecklingsbehov i att utöka och fördjupa undervisning på programmet kring digitalisering/MIK i relation till förskollärares uppdrag. Programmet har initierat en översyn för att se hur digitala verktyg kan integreras som en mer tydlig del i programmets kurser. I översynen har en kartläggning påbörjats för att se över lärandemål och lärandeaktiviteter. Lärandet om digitala verktyg/MIK innefattar både studentens egen kunskap om och användning av digitala verktyg och utvecklande av förmågan att använda digitala verktyg/MIK som didaktiska verktyg i förskolan. Med utgångspunkt i den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet genomför LiU skolsamverkan seminarieserien "Att utveckla digital kompetens" under våren 2018. I seminarieserien deltar verksamma lärare samt lärarutbildare för att gemensamt identifiera arbetsätt och arbetsformer som kan användas för att främja digitalt lärande och kompetens hos barn och elever samt hos blivande förskollärare och lärare.

Programmets VFU-kurser ges inom ramen för de förskolepedagogiska studierna, och kursernas innehåll integreras på olika sätt. Genom att didaktiken integreras i förskolepedagogiken, och varvas med VFU-perioder, knyts utbildningens olika delar till yrkesutövningen och förbereder studenten för arbetslivet. Genom den progressionsmodell som ligger till grund för utbildningens struktur och lärandemål stötts också studenten i sin utveckling mot att självständigt kunna hantera de uppgifter som ingår i en förskollärares arbete. I kursen UK-Förskoleutveckling designar studenterna själva ett förskoleutvecklingsprojekt med hjälp av verktyg, metoder, begrepp och teorier från utvärderingsforskning och aktuella styrdokument. Där analyseras och problematiseras förskoleutvärdering, och relateras till arbete med att utveckla förskolans verksamhet för att förbereda studenten för den egna professionen.

Utbildningens professionsanknytning

Professionsanknytningen i utbildningen stärks bl.a. genom de kursmentorerna som medverkar i kurserna (se Utbildningsmiljö). Kursmentorerna ingår i UK-råd och FP-råd och medverkar i planering, genomförande och uppföljning av programmets kurser. Som exempel kan nämnas kursen FP-Barns livsvillkor 1 där kursmentorerna leder en workshop om inskolning, där praktiska och etiska dilemman behandlas. Ett annat exempel är FP-kurser inriktade mot språk, där språkstödande arbetssätt prövas och där studenterna får diskutera högläsning och göra en normkritisk analys av vanligt förekommande barnböcker i förskolan. Under 2017 har kursmentornas uppdrag genomlysts och tydliggjorts. De följer nu en och samma grupp studenter under utbildningen, och de leder särskilda professionsseminarier som tar upp förskoledidaktiska och andra yrkesrelevanta frågeställningar. Genom kursmentorsfunktionen och VFU, och genom att verksamma förskollärare och förskolechefer anlitas i programmets kurser, skapas förutsättningar för att utbildningen är yrkesrelevant och samverkar med det omgivande samhället. Samverkan stöds även genom UVs VFU-organisation som bl.a. anordnar handledarintroduktioner, handledarutbildning och följer upp relationen mellan student och handledare.

Samverkan med avnämare och andra intressenter

Samverkan med det omgivande samhället har stärkts genom inrättandet av LiU Skolsamverkan, en samordnande plattform för kontakter mellan skola och universitet. I LiU skolsamverkansråd ingår både representanter från skolhuvudmän i regionen och från lärarutbildningen, och här diskuteras bl.a. frågor som rör VFU, vidareutbildning för skolpersonal, praktisk forskning och forskningskommunikation. Det finns också en väl etablerad samverkan mellan förskolans aktörer och förskolläraryrket då olika typer av fortbildningsinsatser organiserats, såsom Förskolebiennalen som är en arena för forskning och praktik kring förskolan där både verksamma förskollärare och studenter deltar. Programansvarig deltar även i en av Länsstyrelsen i Östergötland initierade grupp för jämställdhetsarbete och genuspedagogik i förskolan, där olika typer av jämställdhetsarbete diskuteras och planläggs. I gruppen deltar genuspedagoger från regionen. I flera av programmets kurser finns också utvecklade samarbeten med olika samhällsinstitutioner, t.ex. förskolor och kommuner som studenterna får möta genom föreläsningar och studiebesök. Ett exempel är kursen UK-Specialpedagogik där studenterna får ta del av en paneldebatt där verksamma inom specialpedagogiska verksamheter, såsom specialpedagog, socionom, psykolog och logoped, diskuterar samarbetet med förskola och besvarar studenternas frågor. I kursen gör studenterna även studiebesök hos bl.a. särskola, barn- och ungdomspsykiatri, habiliteringsmottagning och central elevhälsa.

Studievägledning som stöd för arbetslivet

UVs studievägledare är specialiserade för förskolläraryrket och erbjuder alla studenter möjlighet att i samtal diskutera sin framtida yrkesroll. De ordnar också föredrag kring olika teman, t.ex. röstens betydelse, att söka lärarlegitimation och skriva CV, och att arbeta i en mångkulturell förskola/skola. Vidare deltar studievägledningen och lärarsektionen i arbetet med en årlig *Lärarnas dag* som är del i förberedelsen för arbetslivet och fokuserar på professionsfrågor som studenterna själva initierat. Under denna dag hålls föreläsningar och workshops och studenterna får träffa framtida arbetsgivare i regionen.